

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

**برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.)
طب سنتی ایرانی**

(مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس و نحوه ارزشیابی)

مصوب هشتاد و هفتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

مورخ ۱۴۰۲/۴/۶

رای صادره در هشتاد و هفتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۱۴۰۲/۴/۶ در مورد

برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته طب سنتی ایرانی

- ۱- برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته طب سنتی ایرانی با اکثریت آراء به تصویب رسید.
۲- برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته طب سنتی ایرانی از تاریخ ابلاغ قابل اجرا است.

مورد تأیید است

دکتر غلامرضا حسن زاده

دبیر شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

مورد تأیید است

دکتر مریم بختیاری

دبیر شورای آموزش علوم پایه پزشکی،
بهداشت و تخصصی

مورد تأیید است

دکتر ابوالفضل باقری فرد

معاون آموزشی و

دبیر شورای آموزش پزشکی و تخصصی

رای صادره در هشتاد و هفتمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۱۴۰۲/۴/۶ در مورد برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته طب سنتی ایرانی صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر بهرام عین اللهی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و
رئیس شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

بسمه تعالی
برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) طب سنتی ایرانی

رشته: طب سنتی ایرانی

دوره: دکتری تخصصی (Ph.D.)

دبیرخانه تخصصی: دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی

شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی در هشتاد و هفتمین جلسه مورخ ۱۴۰۲/۴/۶ بر اساس طرح دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) طب سنتی ایرانی که به تأیید دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی رسیده است، برنامه آموزش این دوره را در پنج فصل (مشخصات کلی، برنامه، سرفصل دروس، استانداردها و ارزشیابی برنامه) شرح پیوست تصویب کرد و مقرر می دارد:

۱- برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) طب سنتی ایرانی از تاریخ ابلاغ برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازم الاجرا است.

الف- دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اداره می شوند.

ب- موسساتی که با اجازه رسمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بر اساس قوانین، تأسیس می شوند و بنابرین تابع مصوبات شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشد.

ج- مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاه جمهوری اسلامی ایران باشد.

۲- از تاریخ ابلاغ این برنامه کلیه دوره های آموزشی و برنامه های مشابه مؤسسات در زمینه دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) طب سنتی ایرانی در همه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی مذکور در ماده ۱ منسوخ می شوند و دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی یاد شده مطابق مقررات می توانند این دوره را تأیید و برنامه جدید را اجرا نمایند.

۳- مشخصات کلی، برنامه درسی، سرفصل دروس، استانداردها و ارزشیابی برنامه دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) طب سنتی ایرانی در پنج فصل جهت اجرا ابلاغ می شود.

اسامی اعضای کمیته بازنگری برنامه آموزشی رشته طب سنتی ایرانی
در مقطع دکتری تخصصی (Ph.D.)

نام و نام خانوادگی	دانشگاه
دکتر محمود خدادوست	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
دکتر محسن ناصری	دانشگاه شاهد
دکتر محمد حسین آیتی	دانشگاه علوم پزشکی تهران
دکتر سعید امتیازی	دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد
دکتر حسین رضایی زاده	دانشگاه علوم پزشکی تهران
دکتر مژگان تن ساز	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
دکتر مهدی یوسفی	دانشگاه علوم پزشکی مشهد
دکتر امیرحسین جمشیدی	دانشگاه علوم پزشکی ایران
دکتر سید علی مظفرپور	دانشگاه علوم پزشکی بابل
دکتر محمد ستایش	دانشگاه علوم پزشکی کرمان
دکتر آرمان زرگران	دانشگاه علوم پزشکی تهران
دکتر مصطفی معلی	دانشگاه علوم پزشکی مازندران
دکتر حامد آرضایی	دانشگاه علوم پزشکی ایران
دکتر حمیدرضا بهرامی طاقانکی	دانشگاه علوم پزشکی مشهد
دکتر نفیسه حسینی یکتا	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
دکتر حوریه محمدی کناری	دانشگاه علوم پزشکی ایران
دکتر محمدرضا شمس اردکانی	دانشگاه علوم پزشکی تهران
دکتر رسول چوپانی	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
دکتر محسن پرویز	دانشگاه علوم پزشکی تهران
دکتر محمدباقر مینایی	دانشگاه علوم پزشکی تهران
دکتر منصور کشاورز	دانشگاه علوم پزشکی تهران
دکتر مرتضی مجاهدی	دانشگاه علوم پزشکی بابل
دکتر مهرداد کریمی	دانشگاه علوم پزشکی تهران
دکتر الهام عمارت کار	دانشگاه شاهد
دکتر زهره مرتجی	طب ایرانی
خانم زهره نصرآبادی	رئیس گروه آموزش دفتر طب ایرانی و مکمل

همکاران دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

آقای نوراله اکبری دستک	معاون دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی
خانم راحله دانش نیا	کارشناس مسئول دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی
خانم زهره قربانیان	کارشناس دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

لیست اعضا و مدعوین حاضر در دوست و هفتادویگمین
جلسه شورای معین شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۱۴۰۲/۴/۴

حاضرین:

- خانم دکتر مریم بختیاری
- خانم دکتر میترا ذوالفقاری
- خانم دکتر زینب کدخدا
- خانم دکتر حوریه محمدی
- خانم دکتر سیده رباب الهامی (نماینده معاونت تحقیقات)
- خانم دکتر سیده سارا میرفضلی (عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران)
- آقای دکتر ابوالفضل باقری فرد
- آقای دکتر غلامرضا حسن زاده
- آقای دکتر فریدون نوحی
- آقای دکتر غلامرضا اصغری
- آقای دکتر جنیل کوهپایه زاده
- آقای دکتر بهرام دارابی
- آقای دکتر سلیمان احمدی
- آقای دکتر سعید چنگیزی آشتیانی
- آقای دکتر کاظم قهرمان زاده
- آقای دکتر محمدمهدی نوروز شمسی
- آقای دکتر محسن عباسی
- آقای دکتر فرهاد ادیمی مقدم
- آقای دکتر محمدرضا عزیزی
- آقای دکتر علی عرب خردمند
- آقای دکتر سیدمهدی رضایت
- آقای دکتر سلیمان احمدی
- آقای دکتر مهدی فروزانفر (نماینده معاونت درمان)
- آقای دکتر حامد فتاحی (نماینده معاونت بهداشت)

مدعوین:

- آقای دکتر حسین رضایی زاده
- خانم دکتر نسیمی دوست
- آقای نوراله اکبری دستک

لیست حاضرین شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی در زمان تصویب
برنامه آموزشی رشته طب سنتی ایرانی در مقطع دکتری تخصصی (Ph.D)

حاضرین:

- آقای دکتر بهرام عین اللهی
- آقای دکتر ابوالفضل باقری فرد
- آقای دکتر یونس پناهی
- آقای دکتر سعید کریمی
- آقای دکتر سیدحیدر محمدی
- آقای دکتر حسین فرشیدی
- آقای دکتر عباس عبادی
- آقای دکتر غلامرضا حسن زاده
- آقای دکتر محسن نقر
- آقای دکتر فریدون نوحی
- آقای دکتر نادر ممتازمنش
- آقای دکتر فرشاد علامه
- آقای دکتر سلیمان احمدی
- آقای دکتر مهدی تهرانی دوست
- آقای دکتر سید مهدی رضایت
- آقای دکتر جلیل کوهپایه زاده
- آقای دکتر بهرام دارائی
- آقای دکتر کاظم قهرمان زاده
- آقای دکتر بابک ثابت
- آقای دکتر رضا یزدانی
- آقای دکتر سعید چنگیزی آشتیانی
- آقای دکتر محمد مهدی نوروز شمسی
- آقای دکتر بهنام ثبوتی
- آقای دکتر آرش خجسته
- آقای دکتر محسن عباسی
- خانم دکتر الهه ملکان راد
- خانم دکتر مریم بختیاری
- خانم دکتر حوریه محمدی

فصل اول

برنامه آموزشی رشته طب سنتی ایرانی در

مقطع دکتری تخصصی (Ph.D.)

مقدمه:

جامعه ایرانی در افق چشم انداز ۱۴۰۲، کشوری توسعه یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود و منکی بر اصول اخلاقی و ارزشهای اسلامی، ملی و انقلابی خواهد بود. بدیهی است یکی از مقتضیات فرهنگی انکا به فرهنگ طب سنتی ایرانی است که نقش پزشکان آشنا به این رشته در اشاعه آن غیرقابل انکار است. یکی از جهت گیری های کلی نقشه جامع سلامت، تبدیل گفتمان علمی به گفتمان مسلط جامعه است و این خود از مزایای تقویت این رشته در جامعه است. این مهم در متن اسناد بالادستی نیز قید شده است. در بند دوازدهم از سیاستهای کلی سلامت کشور، ابلاغی مقام معظم رهبری «بازشناسی، تبیین، ترویج توسعه و نهادینه نمودن طب سنتی ایران» در ماده مورد تاکید قرار گرفته است.

این بند مفصلترین بند سیاستهای سلامت است. شامل:

- ✓ ترویج کشت گیاهان دارویی و حمایت از توسعه نوآوری های علمی و فنی در تولید و عرضه فرآورده های دارویی سنتی.
- ✓ استاندارد سازی و روزآمد کردن روش های تشخیصی و درمانی طب ایرانی و فرآورده های مرتبط با آن.
- ✓ تبادل تجربیات با سایر کشورها در زمینه طب ایرانی.
- ✓ نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بر ارائه خدمات طب سنتی و داروهای گیاهی.
- ✓ برقراری تعامل و تبادل منطقی میان طب سنتی و طب نوین برای هم افزایی تجربیات و روش های درمانی.
- ✓ اصلاح سبک زندگی در عرصه تغذیه.

همچنین به لزوم گسترش طب ایرانی، در سایر اسناد بالادستی توجه شده است:

- (۱) سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی (مصوب ۱۳۹۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی) که به تفکیک و جزئیات وظایف وزارتخانه ها و سازمان های مختلف را در این مورد تشریح کرده است.
- (۲) در نقشه جامع علمی کشور (مصوب ۱۳۸۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)، طب ایرانی نیز یکی از اولویتهای علمی کشور در حیطه سلامت محسوب شده است.
- (۳) در نقشه جامع علمی سلامت کشور (مصوب ۱۳۸۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی)، طب ایرانی اولین محور تمرکز میان رشته ای در حیطه سلامت کشور و از حوزه های اولویت دار علم و فناوری در نظام سلامت دانسته شده است.
- (۴) در برنامه پنج ساله ششم توسعه (۱۴۰۰-۱۳۹۶)، بر مبنای بند چ ماده ۷۴ به منظور تحقق بند ۱۲ سیاستهای کلی سلامت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان متولی امر طب ایرانی و مکمل موظف است نسبت به اتمام خدمات تأیید شده طب ایرانی در نظام سلامت و همچنین ساماندهی و توسعه ارائه خدمات آموزشی، پژوهشی و درمانی این حوزه اقدام نماید.

بعلاوه طب سنتی ایرانی و اقدامات آن از سیستم علمی مبتنی بر حفظ و تجربه، همچنین مراقبت بهداشتی خود مردم نشأت گرفته و به خوبی در بین آنها پذیرفته شده است و بخشی از فرهنگ آنان است. دکتری تخصصی رشته طب سنتی ایرانی، راهی برای تحقق این اهداف خواهد بود.

Traditional Persian Medicine

عنوان رشته به فارسی و انگلیسی:
رشته طب سنتی ایرانی

مقطع تحصیلی
مقطع دکتری تخصصی (PhD)

تعریف رشته:

رشته‌ی طب سنتی ایرانی یک رشته‌ی تخصصی است که دانش‌آموختگان آن با دستیابی به مجموعه‌ای از دانش، باور و راهکار، ضمن استفاده از دانش پزشکی رایج و دستاوردهای نوین و به روز پزشکی، با استفاده از تدابیر حفظ الصحة (حفظ تندرستی) و مداخلات تغذیه‌ای، دارویی و اقدامات عملی در راستای حفظ سلامتی، پیشگیری، تشخیص و درمان بیماری‌ها، بر اساس مبانی طب سنتی ایرانی عمل می‌کنند.

شرایط و نحوه پذیرش در دوره:

- قبولی در آزمون ورودی مطابق ضوابط و مقررات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است.
- دارا بودن مدرک دکتری عمومی پزشکی و یا تخصص بالینی
- جهت کسب اطلاع از آخرین تغییرات در مدارک تحصیلی مورد پذیرش و مواد امتحانی و ضوابط آزمون ورودی هر سال تحصیلی، به دفترچه‌ی آزمون دکتری تخصصی (Ph.D) رشته‌های علوم پزشکی مربوط به آن سال تحصیلی مراجعه شود.

تاریخچه و سیر تکاملی دوره در ایران و جهان:

الف: در جهان: آنچه اینک به عنوان طب سنتی ایرانی شناخته می‌شود، بطور مستقیم و با این نام در هیچ کجای جهان رواج ندارد. هرچند به علت کم کاری در قرون گذشته و مهاجرت حکمای ایرانی به هند و سایر نقاط جهان شالوده‌ی همین مکتب طبی با نام طب یونانی بخصوص در هند و پاکستان و در سایر نقاط جهان (آمریکا، استرالیا و ...) تدریس می‌شود. متأسفانه همین تغییر نام در چین رخ داده و در استان سین کیانگ طب ایرانی با نام طب اویغورها با همان کلمات فارسی تدریس می‌شود. البته طب ایرانی یکی از مکاتب طب سنتی است و طب‌های سنتی، بخصوص طب سنتی چین یا طب شرقی (Oriental Medicine) در دانشگاه‌های مختلف دنیا تدریس می‌شود. گسترش روزافزون استفاده از رشته‌های طب مکمل و تلفیقی، آموزش آکادمیک این رشته‌ها را اجتناب ناپذیر کرده است. به عنوان مثال در اغلب دانشگاه‌های ایالتی آمریکا آموزش تلفیقی این رشته‌ها در مقاطع مختلف آموزشی در دستور کار قرار گرفته است.

ب: در ایران: طب سنتی ایرانی سامانه و مکتبی است شامل روش‌های مراقبت از سلامت و ارتقاء آن، تشخیص، سبب‌شناسی و درمان بیماری‌ها با نکیه بر تفاوت‌های سرشتی و بین فردی، منکی بر پشتوانه علمی و تجربی چند هزار ساله ایرانیان و ملل دیگر، برخوردار از توجه به جنبه‌های اخلاقی و تربیتی و آموزه‌های اسلامی که به کوشش حکیمان بزرگ دوره تمدن اسلامی، گردآوری، بازنگاری و تدوین یافته و به نقطه کمال نسبی خود رسیده است.

شرایطی که در چند قرن گذشته به لحاظ جنگها و آشفتگی‌های حکومتی در کشور به وجود آمده بود و انسجام و تکاپوی آموزشی و پژوهشی در عرصه پزشکی را نیز تحت الشعاع قرار داده بود و ورود تدریجی طب جدید به ویژه در یکصد و پنجاه سال اخیر و نهایتاً شرایط سیاسی و اجتماعی حاکم بر کشورهای جهان سوم از جمله ایران، موجبات غفلت و به انزوا رفتن میراث پزشکی و بسنده کردن به برخی از تجارب فولکلور نه چندان مهم را فراهم ساخت. لیکن پس از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران و برانگیختن روحیه اعتماد به نفس و خود باوری و توجه برخی از اساتید دانشگاهها به این گنجینه پرمایه و دستیابی به نوآوری‌های ارزشمند با الهام از آموزه‌های فراموش شده طب ایرانی راه را برای احیاء مجدد آن، البته در تعامل و همکاری با نظام رسمی پزشکی کشور و همزمان با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای علمی روز فراهم ساخت. که نهایتاً با تصویب اولین برنامه آموزشی در سال ۱۳۸۳ در شورای عالی برنامه ریزی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بالاخره پذیرش اولین دوره دانشجویان برای رشته از میان پزشکان واجد شرایط پس از موفقیت در آزمون کتبی و شفاهی، رسماً آموزش طب سنتی ایرانی در چند دانشگاه بزرگ علوم پزشکی کشور در سال ۱۳۸۶ آغاز گردید.

اینک با ارزیابی مجدد دستاوردهای احیاء علمی طب ایرانی و با نگاهی به آینده، ضرورت تاکید بر ابعاد آموزش بالینی و پذیرش دانشجوی برای اخذ درجه دکتری تخصصی (Ph.D.) در این زمینه کاملاً محسوس است و آنچه که در این مجموعه طراحی و ارائه شده است برخاسته از این ضرورت و ارزیابی امکانات و شرایط جدید در این عرصه می‌باشد.

جایگاه شغلی دانش آموختگان:

دانش آموختگان این رشته می‌توانند بعنوان پزشک دارای دکتری تخصصی (PhD)، عضو هیات علمی، درمانگر و مشاور درمانی، مشاور پیشگیری با ارائه سبک زندگی و تغذیه سالم، تشخیص و درمان با انتخاب رویکرد مناسب درمانی همگام با مصلحت بیمار و در نقش مشاوره‌ای با ارائه مشورت به متخصصین سایر رشته‌ها و ایفای نقش‌های مدیریتی، سیاست‌گذاری و کارشناسی در جایگاه‌های زیر در جامعه انجام وظیفه نمایند:

- سلامتکده‌ها، بیمارستان‌ها و مراکز درمانی دولتی یا خصوصی، مراکز بهداشتی شبکه بهداشت کشور، مطب‌های شخصی
- دانشگاه‌های علوم پزشکی
- مراکز ستادی و برنامه‌ریزی مرتبط با طب سنتی ایرانی
- مراکز رشد، شتاب دهنده‌ها، پارک‌های علم و فناوری و شرکتهای دانش بنیان
- مراکز تحقیقاتی و فناوری و موسسات پژوهشی دولتی یا خصوصی

فلسفه (ارزش‌ها و باورها)

ما بر این باوریم که قادریم با استفاده از دانش پزشکی و فرهنگ منبعت از تمدن ایرانی در جهت پاددهی و یادگیری بر مبنای کار عملی و نیز مهارت‌های ارتباطی، رعایت اصول حرفه‌ای پزشکی و آشنایی و توانایی کار در نظام بهداشتی درمانی، بهترین خدمت را به بیماران خود ارائه دهیم و در عرصه این خدمات همواره نیازهای جامعه را مد نظر داشته باشیم. با رویکردی جامع نگر، فراگیرندگان این رشته در طول دوره تحصیل خود به تدریج از لحاظ علمی، پژوهشی، اخلاقی و عملی آماده ارائه خدمت به جامعه می‌شوند.

دورنما (چشم انداز):

در این دوره در کشور با توجه به سند چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران و اهداف متعالی آن که ایران باید از نظر تولید علم پیشرو در منطقه باشد و نیز با عنایت به انتظار جهانی و ملی از کاربرد ارزنده گذشتگان، بهره‌گیری از منابع علمی و احیای ارزش‌های فراموش‌شده، باید دانش آموختگانی تربیت شوند که ضمن استفاده هم‌زمان از آخرین دستاوردهای علمی دنیا، در تهیه منابع و متون آموزشی، بازنگری و ارتقای آن‌ها و انجام پژوهش‌های کاربردی و نوآورانه به صورت فعال مشارکت نمایند و با به کارگیری توصیه‌های سلامتی و آموزش آن‌ها به آحاد مردم و نیز پاسخ‌گویی به نیازهای جسمی و روانی بیماران، در جهت ارتقای سلامت جامعه بکوشند. انتظار می‌رود در آینده‌ای روشن با حمایت سازمان‌های بیمه‌گر و ... هزینه‌های درمانی کشور کاهش یافته و زمینه‌ساز کاهش وابستگی دارویی به سایر کشورها گردد و با توفیق این برنامه، الگوی مناسبی برای دیگر کشورها نیز به منظور تأسی به آن مهیا گردد. ما برآنیم با تربیت متخصصین توانمند و متعهد در زمینه پیشگیری، تشخیص و درمان بیماری‌ها در تأمین، حفظ و ارتقای سلامت جامعه و تولید علم در جهان جایگاهی ممتاز داشته باشیم.

رسالت (ماموریت):

ماموریت رشته طب سنتی ایرانی تربیت پزشکانش است که با تلفیق دانش قدیم و جدید، ضمن ارائه عالی‌ترین سطوح مراقبت، تشخیص و درمان به روش علمی و مبتنی بر شواهد برای بیماران، با رعایت اصول اخلاق پزشکی و تعهد حرفه‌ای، نگرش جامع و جامعه‌نگر داشته و در آموزش علوم پزشکی و تولید علم و پژوهش فعال باشند.

اهداف کلان راه اندازی رشته مقطع:

اهداف کلان راه اندازی دوره دکتری (PhD) طب سنتی ایرانی عبارتند از:

- تربیت نیروی متخصص در حوزه طب سنتی ایرانی جهت تأمین نیروهای مورد نیاز در حوزه‌های بالینی مدیریت و خدمات تخصصی طب سنتی ایرانی.
- آموزش پژوهش و فناوری در حوزه‌های طب سنتی ایرانی.
- مشارکت در سپاستگذاری‌ها در نظام سلامت.

نقش‌های دانش آموختگان در جامعه:

دانش آموختگان این دوره در نقش‌های آموزشی، پژوهشی، خدماتی، پیشگیری، مشاوره‌ای، مدیریتی در جامعه ایفای نقش می‌نمایند.

الف- نقش آموزشی:

- آموزش دانشجویان و کارآموزان دوره‌های طب سنتی ایرانی و انتقال تجارب و یافته‌ها
- مشارکت در تدوین متون و منابع آموزشی و دستورالعمل‌ها در حیطه تخصصی مرتبط با نظام سلامت.
- آموزش شیوه حفظ تندرستی و تدابیر مورد نیاز برای بازگرداندن سلامتی به بیماران، همراهان، اعضای تیم سلامت، دانشگاهیان، گروه‌ها، جمعیت‌ها و جامعه در صورت نیاز.
- کسب اطلاعات و توانمندی‌های روزآمد.

ب: نقش پژوهشی:

- ارزیابی میزان کارایی و بهره‌وری شیوه‌های درمانی براساس اصول و مبانی طب سنتی ایرانی و نحوه ارتقاء کیفیت آن‌ها.
- همکاری در طرح‌های پژوهشی نظام سلامت و دانشگاهی علی‌الخصوص با رویکرد مبتنی بر شواهد ساختن گزاره‌های طب سنتی ایرانی برای بکارگیری در نظام سلامت.

ج: نقش خدماتی:

- برقراری ارتباط موثر حرفه‌ای با بیماران، همراهان بیماران، اعضای تیم سلامت و مسئولین مددکاری و در صورت نیاز مسئولین نظام سلامت جهت رفع مشکل بیمار.
- معاینه، تشخیص بیماری و انتخاب رویکرد مناسب درمانی بر اساس اصول و مبانی طب سنتی ایرانی.
- تحلیل وضعیت پیشرفت روند درمان با بکارگیری مجموعه اطلاعات طب سنتی ایران و طب کلاسیک.
- پیگیری بیماران و در صورت نیاز ارجاع آنها.

د: نقش پیشگیری:

- آموزش سبک زندگی سالم.
- برگزاری دوره‌های آموزشی جهت گروه‌های مختلف سنی.
- آموزش روش تغذیه مناسب.
- شناسایی عوامل خطر بیماری و ارائه راهکارهای مقابله با آن‌ها.

چ: نقش مشاوره‌ای:

- ارائه مشاوره تخصصی به افراد سالم و گروه‌های مختلف اجتماعی نظیر خانم‌های باردار، سالمندان، ورزشکاران و ... جهت حفظ تندرستی و به بیماران، همراهان، متخصصین دیگر، مدیران نظام سلامت و مراجع و سازمان‌های قانونی.
- ارائه مشاوره تخصصی به پزشکان عمومی و سایر رشته‌های تخصصی.

ح: نقش مدیریتی:

- رهبری و مدیریت تیم سلامت در زمینه طب سنتی ایران
- انجام فعالیت‌های مدیریتی در حوزه‌های ذربیط

توانمندی و مهارت‌های مورد انتظار برای دانش‌آموختگان (Expected Competencies)

الف: توانمندی‌های پایه مورد انتظار: (General Competencies)

توانمندی‌های عمومی مورد انتظار برای دانش‌آموختگان این مقطع عبارتند از:

- مهارت‌های ارتباطی (برقراری ارتباط اخلاق مدارانه با بیمار و خانواده بیمار، همکاران و دانشجویان دیگر)
- تعامل بین بخشی (برقراری ارتباط موثر سازمانی با اعضا تیم سلامت)
- آموزش

دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

- پژوهش و نگارش و نقد مقالات علمی
- مهارت‌های حل مسئله و تفکر نقادانه و ارائه راهکارهای مورد نیاز
- مهارت‌های مدیریتی (سیاستگذاری - برنامه ریزی - سازماندهی - پایش، نظارت و کنترل - ارزشیابی) مبتنی بر شواهد
- خود ارتقایی و پاسخگویی حرفه‌ای
- کار در محیط‌های حرفه‌ای مرتبط با مراقبت و سلامت دانشجویان
- تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر شواهد
- مهارت‌های کار آفرینی، نوآوری

ب) جدول تطبیقی وظایف حرفه‌ای و توانمندی‌های اختصاصی مورد انتظار دانش آموختگان و کدهای درسی مرتبط با آنها:

توانمندی های اختصاصی	شرح وظایف حرفه ای	کدهای درسی مرتبط
گردآوری و ثبت اطلاعات	<ul style="list-style-type: none"> - برقراری ارتباط موثر حرفه ای - اخذ شرح حال تخصصی - ارزیابی و معاینه تخصصی بیماران - درخواست منطقی آزمایشات پاراکلینیکی - تشکیل پرونده، ثبت اطلاعات و تنظیم مدارک پزشکی 	۰۸، ۰۹، ۱۱، ۱۳، ۱۵
استدلال بالینی، تشخیص و تصمیم گیری برای بیمار	<ul style="list-style-type: none"> - تفسیر آزمایشات پاراکلینیکی - ادغام یافته‌های بالینی و پاراکلینیکی - استنتاج و قضاوت بالینی - تشخیص بیماری - تصمیم‌گیری بالینی جهت حل مساله بیمار - طبابت مبتنی بر شواهد 	۰۷، ۰۸، ۰۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۹
اداره بیمار	<ul style="list-style-type: none"> - مراقبت از بیمار (Patient care) - تجویز منطقی دارو (نوشتن نسخه دارویی و order) - انتخاب مناسب‌ترین رویکرد تشخیصی - درمانی و اجرای آن برای بیمار - درخواست و ارائه مشاوره پزشکی تخصصی - ایجاد هماهنگی‌های لازم و ارجاع بیمار - حمایت و دفاع از حقوق بیماران - آموزش بیمار - پیگیری بیمار 	۰۵، ۰۸، ۰۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۹

<p>۶، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۵</p>	<p>- آموزش شیوه حفظ تندرستی و تدابیر مورد نیاز برای بازگرداندن سلامتی به بیماران، همراهان، اعضای تیم سلامت، دانشگاهیان و جامعه در صورت نیاز</p> <p>- مشارکت در تدوین ستون آموزشی و دستورالعمل‌ها در حیطه تخصصی مرتبط با نظام سلامت</p> <p>- آموزش بیماران، گروه‌ها، جمعیت‌ها و جامعه، خانواده، متخصصین رشته‌های دیگر و دانشگاهیان در مواقع ضروری</p>	<p>توانمندی های آموزشی</p>
<p>۱، ۲، ۳، ۴، ۵</p> 	<p>- جستجوی اطلاعات علمی در منابع الکترونیکی همکاری در طرح‌های پژوهشی نظام سلامت و دانشگاهی علمی مخصوص با رویکرد مبتنی بر شواهد ساختن گزارش‌های طب سنتی ایرانی برای بکارگیری در نظام سلامت</p> <p>- نشر یا گزارش نتایج تحقیقات انجام شده به مسئولین نظام سلامت</p> <p>- گزارش بیماری‌ها و مشکلات سلامتی مربوط به حیطه تخصصی در جامعه و ارائه راهکارهای اصلاحی به مسئولین نظام سلامت</p>	<p>توانمندی های پژوهشی</p>

ج: مهارتهای عملی مورد انتظار (Expected Procedural Skills):

مهارت	نوع مهارت	حداقل تعداد موارد انجام مهارت برای یادگیری		
		مشاهده	کنک در انجام	انجام مستقل
اعمال یداوی	فصد	۲۰	۱۰	۱۰
	حجامت خشک (بانگش)	۱۰	۱۰	۵۰
	حجامت تر	۱۰	۱۰	۴۰
	دلک و غمز (ماساژ)	۱۰	۱۰	۵۰
	زالودرمانی	۱۰	۱۰	۲۰
معاینات	معاینه نبض	۲۰	۵۰	۲۷۰
	معاینه زبان	۲۰	۵۰	۲۷۰
	مزاج سنجی بالینی	۲۰	۵۰	۲۷۰

دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

راهبردهای آموزشی:

این برنامه بر راهبردهای زیر استوار است:

- یادگیری خود راهبر (self-directed learning)
- یادگیری مبتنی بر وظایف حرفه‌ای (task- based learning)
- یادگیری مبتنی بر مشکل (problem- based learning)
- یادگیری مبتنی بر موضوع (subject directed learning)
- یادگیری مبتنی بر شواهد (evidence- based learning)
- یادگیری مبتنی بر پورتفولیو (portfolio development)
- تلفیقی از دانشجو و استادمحوری
- آموزش بالینی (clinical teaching)
- آموزش جامعه نگر (Community oriented education)
- آموزش بیمارستانی (hospital based learning)
- یادگیری سیستماتیک
- چند رشته ای همراه با ادغام موضوعی در صورت نیاز
- یادگیری مبتنی بر صلاحیت‌های تخصصی حرفه‌ای

روش‌ها و فنون آموزشی:

در این دوره، عمدتاً از روش‌ها و فنون آموزشی زیر بهره گرفته خواهد شد:

- مطالعه شخصی متون تصحیح شده طب سنتی ایرانی و همچنین متون و نسخ خطی مربوطه.
- استفاده از بسته‌های آموزشی تدوین شده توسط دفتر طب سنتی ایرانی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
- یادگیری و مجرب شدن در مهارت‌های یاددهی به دانشجویان دیگر و مشارکت در آموزش رده‌های پایین‌تر.
- انواع کنفرانس‌های داخل بخشی، بین بخشی، بیمارستانی، بین رشته‌ای و بین دانشگاهی.
- بحث در گروه‌های کوچک - ژورنال کلاب و کتاب خوانی - جلسات بررسی مورد (case presentation)
- گزارش صبحگاهی - راندهای کاری و آموزشی - انجام مشاوره‌های تخصصی همراه با استاد - آموزش سرپایی - آموزش در اتاق اعمال پداوی یا اتاق پروسیجر - تحلیل بیماران دشوار.
- شرکت در کارگاه‌های آموزشی
- استفاده از تکنیک‌های آموزش از راه دور بر حسب امکانات.
- استفاده از رسانه‌های آموزشی
- استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی در حوزه طب سنتی ایرانی
- استفاده از تجربیات خبرگان بدون مدرک.
- آموزش در هرباریوم و بازدید از باغ‌های گیاهان دارویی.
- انجام پروژه‌های پژوهشی.
- سایر روش‌ها و فنون آموزشی بر حسب نیاز و اهداف آموزشی.

انتظارات اخلاقی از فراگیران:

- منشور حقوقی بیماران (۱) را دقیقاً رعایت کنند.
  - مقررات مرتبط با پوشش و وضعیت ظاهری Dress Code (۲) را رعایت نمایند.
  - در صورت کار با حیوانات، مقررات اخلاقی مرتبط (۳) را دقیقاً رعایت کنند.
  - اصول کلی و بنیادهای اندیشه احیا و کاربرد طب سنتی ایرانی (۴) را در تمامی اقدامات خود مد نظر داشته باشد.
  - در حین مشارکت در انجام کارآزمایی‌های بالینی، مقررات و کدهای اخلاقی کار با آزمودنی انسانی را مطابق نظر کمیته‌های اخلاق رعایت نمایند.
  - مقررات مرتبط با حفاظت و ایمنی بیماران، کارکنان و محیط کار را دقیقاً رعایت نمایند (این مقررات توسط گروه آموزشی مربوطه تدوین می‌شود).
  - از منابع و تجهیزات مورد استفاده، حفاظت نمایند.
  - به استادان، کارکنان، هم‌دوره‌ها و فراگیران دیگر احترام بگذارند و در ایجاد جو صمیمی و احترام آمیز در محیط کار مشارکت نمایند.
  - در نقد برنامه‌ها، ملاحظات اخلاق اجتماعی و حرته‌ای را رعایت کنند.
  - در انجام پژوهش‌های مربوط به رشته، نکات اخلاقی پژوهش را رعایت نمایند.
- مورد ۱، ۲ و ۳ در بخش ضمایم این برنامه آمده است.

ارزیابی فراگیر:

الف- روش ارزیابی (Assessment Methods)

- کتبی
- مصاحبه بالینی
- OSCE
- Mini CEX
- ارزیابی Logbook
- CSR
- ارزیابی ۳۶۰ درجه
- ارزیابی مقاله

ب) دفعات ارزیابی:

- آزمون دروس: آزمون‌های سازنده در طول ترم و آزمون نهایی در پایان درس.
- آزمون امتحان جامع.

فصل دوم
حداقل نیازهای آموزشی رشته طب سنتی ایرانی
در مقطع دکتری تخصصی (Ph.D.)

حداقل هیات علمی مورد نیاز (تعداد - گرایش - رتبه):

گروه آموزشی مجری از اعضاء هیئت علمی با ترکیب زیر تشکیل می شود:

- الف- اعضاء هیئت علمی ثابت تمام وقت بر اساس مصوبه شورای گسترش دانشگاه های علوم پزشکی با تخصص طب سنتی ایرانی (اعم از استادیار، دانشیار و استاد با سابقه آموزشی و پژوهشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی)
- ب- شایسته است گروه آموزشی علاوه بر اعضاء هیات علمی و کارکنان مورد نیاز اجرای برنامه از همکاری گروه های آموزشی و تخصص اعضاء هیات علمی رشته های علوم پایه پزشکی و تخصص های بالینی نیز استفاده کند.

کارکنان دوره دیده یا آموزش دیده مورد نیاز برای اجرای برنامه:

حداقل یک کارشناس حوزه آموزش و پژوهش.

حداقل دو نفر کادر درمان آموزش دیده (ترجیحا پرستار) آقا و خانم آموزش دیده برای سلامتکده، اتاق اعمال یبوی طب سنتی ایرانی و نگهداری و عرضه فرآورده های طبیعی

فضاها و امکانات آموزش عمومی مورد نیاز:

فضاهای عمومی مورد نیاز عبارتند از:

کلاس های درس، اتاق دانشجویان، اینترنت با سرعت کافی، سالن کنفرانس، بایگانی آموزشی، فضای پویونی در مراکز آموزشی، اتاق استادان، اتاق رایانه، کتابخانه مجهز به منابع به روز به زبان انگلیسی و منابع فارسی، نرم افزارهای کاربردی مرتبط مانند نرم افزارهای مرتبط با شبیه سازی بیمار سجازی، سامانه مدیریت یادگیر (LMS)، وسایل سمعی بصری مورد نیاز.

فضاها و امکانات تخصصی مورد نیاز:

فضاهای تخصصی مورد نیاز این دوره که باید در دانشگاه مجری در دسترس باشند عبارتند از:

سلامتکده طب سنتی ایرانی، بخش یا درمانگاه بیمارستانی مرتبط با طب سنتی ایرانی یا امکانات مناسب (اشتراکی یا اختصاصی).

فصل سوم
مشخصات دوره و دروس
برنامه آموزشی رشته طب سنتی ایرانی
در مقطع دکتری تخصصی (Ph.D.)

دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

مشخصات دوره:

نام دوره:

Traditional Persian Medicine

دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته طب سنتی ایرانی

طول دوره و ساختار آن:

طول دوره و ساختار دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته طب سنتی ایرانی براساس آئین نامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی است.

تعداد واحد های درسی در این دوره ۴۲ واحد است که به شرح زیر می باشد:

واحدهای اختصاصی اجباری (core) ۲۲ واحد

واحدهای اختصاصی اختیاری (non-core) ۲ واحد

پایان نامه ۱۸ واحد

جمع کل ۴۲ واحد

-علاوه بر واحدهای دوره دانشجوی موظف است با تشخیص گروه آموزشی و تأیید شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه حداقل ۸ واحد از دروس کمبود یا جبرانی جدول الف را بگذرانند.

الف) دروس کمبود یا جبرانی برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته طب سنتی ایرانی

پیش‌نیاز یا همزمان	تعداد واحد درسی			تعداد ساعات درسی			نام درس	کد درس
	جمع	نظری	عملی	جمع	نظری	عملی		
-	۱	-/۵	-/۵	۲۶	۹	۱۷	سیستم‌های اطلاع‌رسانی پزشکی *	۰۱
-	۱	۱	-	۱۷	۱۷	-	اصول منطق و کاربرد آن در پزشکی	۰۲
-	۲	۱	۱	۵۱	۱۷	۲۴	روش تحقیق در پزشکی	۰۳
-	۲	۱	۲	۸۵	۱۷	۶۸	قرائت و فهم متون پزشکی فارسی و عربی	۰۴
-	۲	۱	۱	۵۱	۱۷	۲۴	طب مکمل و فولکلور	۰۵
-	۲	۱	۱	۵۱	۱۷	۲۴	تدابیر حفظ الصحة و خودمراقبتی	۰۶
۱۱							جمع	

* گذراندن این درس برای همه دانشجویانی که قبلاً آن را نگذرانده اند به عنوان درس کمبود یا جبرانی الزامی می‌باشد.

علاوه بر واحدهای دوره دانشجوی موظف است با تشخیص گروه آموزشی و تأیید شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه حداکثر ۸ واحد از دروس کمبود یا جبرانی جدول الف را بگذرانند.

ب) دروس اختصاصی اجباری (core) برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) رشته طب سنتی ایرانی

کد درس	نام درس	تعداد واحد				تعداد ساعات			پیش‌نیاز یا همزمان
		جمع	نظری	عملی	کارورزی	جمع	کارورزی	عملی	
۰۷	امور طبیعی	۲	۲	-	-	۲۲	-	-	۲۲
۰۸	سبب شناسی و نشانه شناسی نظری	۲	۲	-	-	۲۲	-	-	۲۲
۰۹	سبب شناسی و نشانه شناسی عملی	۲	-	۲	-	۶۸	-	۶۸	۶۸
۱۰	مقرنات و ترکیبات غذایی و دارویی	۲	۰/۵	۱/۵	-	۹	۵۱	-	۶۰
۱۱	درمان شناسی عمومی	۲	۰/۵	۱/۵	-	۹	۵۱	-	۶۰
۱۲	درمان شناسی تخصصی	۲	-	۲	-	-	۶۸	-	۶۸
۱۳	اعمال یدآوری	۲	۰/۵	۱/۵	-	۹	۵۱	-	۶۰
۱۴	کارورزی ۱	۲	-	-	۲	-	-	۱۳۶	۱۳۶
۱۵	کارورزی ۲	۶	-	-	۶	-	-	-	۲۰۸
۱۶	پایان نامه	۱۸	-	-	-	-	-	-	-
	جمع								۴۰

ج) دروس اختصاصی اختیاری (none core) برنامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) طب سنتی ایرانی

کد درس	نام درس	تعداد واحد			تعداد ساعات		
		جمع	نظری	عملی	جمع	نظری	عملی
۱۷	دلک و غمز (ماساژ)	۲	۰/۵	۱/۵	۶۰	۹	۵۱
۱۸	تغذیه اختصاصی	۳	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴
۱۹	اعمال پداری تخصصی	۳	-	۲	۶۸	-	۶۸
							۶
	جمع						

- دانشجو می بایست ۲ واحد از دروس فوق (جدول ج) را متناسب با موضوع پایان نامه مورد نظر، موافقت استاد راهنما و تایید شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه بگذراند.

« عناوین کارگاه‌های آموزشی مورد نیاز دوره »

میزان ساعت	نام کارگاه	ترم ارائه کارگاه
۴	آشنایی با اصول آموزش به بیمار با استفاده از فناوری‌های آموزشی	ترم اول
۶	شناخت نحوه کار با نرم افزارهای آموزشی مرتبط با طب سنتی ایرانی	ترم دوم
۶	آشنایی با نحوه تولید محتوای آموزشی	ترم سوم
۶	آشنایی با روش‌های نوین تدریس	ترم چهارم
۴	شناخت اصول و فنون مذاکره	ترم اول
۶	کارآفرینی، کسب و کارهای مبتنی بر طب سنتی ایرانی	ترم چهارم

« گذراندن کارگاه‌های فوق برای تمامی دانشجویان الزامی است و از موارد مورد بررسی در پورتفولیوی آموزشی خواهد بود.

- کارگاه‌های فوق توسط گروه آموزشی، با همکاری متخصصین و گروه‌های آموزشی دیگر طراحی و ارائه خواهد شد.
- کارگاه‌ها می‌تواند حضوری، مجازی یا تلفیقی باشد.
- ارائه گواهی آموزش مداوم از دانشگاه‌های معتبر مورد قبول است.

کد درس: ۰۱

نام درس: سیستم های اطلاع رسانی پزشکی

پیش نیاز یا همزمان: ندارد

تعداد واحد: ۱ واحد (۵- واحد نظری - ۵- واحد عملی)

نوع واحد: (نظری- عملی)

هدف:

دانشجو باید در پایان این درس بتواند با موتورهای جستجوگر آشنا شود. همچنین ضمن آشنایی با چند موتور جستجوگر Boolean Meta Search engine بتواند با روش ها، جستجو و عوامل موثر بر آن، جستجوی پیشرفته، سیستم بولین Boolean operators خطاهای موجود در کوتاهی کلمات کلیدی (Truncation) مانند asterisk کاربرد پرانتزها و تاثیر متقابل کلمات کلیدی بر نتایج جستجو، آشنا شود. دانشجو باید به امکانات موجود در نرم افزارهای مرتبط با اینترنت Explorer, Mozilla firefox, Google chrome آشنا شود. از دیگر اهداف این درس آشنا شدن دانشجو با سرویس کتابخانه ی دانشگاه محل تحصیل می باشد. آگاهی دانشجو به بانک های اطلاعاتی و ناشرین مرتبط با علوم بهداشتی و پزشکی، سایت های مهم در علوم بهداشتی و پزشکی بخصوص PubMed, Cochrane معیارهای سنجش مقالات (مانند Citations), مجلات (Impactfactor) و نویسندگان (H-index) و یکی از نرم افزارهای مدیریت منابع Reference manager الزامی است.

شرح درس:

در این درس دانشجو با روش های جستجوی علمی، مشکلات جستجو در اینترنت و فایق آمدن بر آنها آموزش خواهد دید. با مفاهیم سنجش مقالات، مجلات و جستجو در بعضی از سایت های ناشرین مهم آشنا خواهد شد. بدین ترتیب دانشجو قادر خواهد شد جستجوی سازماندهی شده ای از مرورگرها و بانک های اطلاعاتی داشته باشد. در نهایت دانشجو قادر به ایجاد کتابخانه اختصاصی توسط یکی از نرم افزارهای مدیریت منابع خواهد شد تا براساس آن مجموع منابع مورد نیاز خود را برای نگارش پایان نامه، مقالات و گزارشات تهیه نماید.

رئوس مطالب: (۹ ساعت نظری- ۱۷ ساعت عملی)

- آشنایی با موتورهای جستجوگر عمومی، تفاوت آنها و مقایسه چند موتور جستجوگر با هم از نظر جستجوی یکسان (کار عملی: انجام انفرادی جستجوی پیشرفته، جستجو بولین Not, Or, And در جستجوگر PubMed در کلاس)
- آشنایی با مرورگرهای Internet Explorer, Mozilla firefox, Google chrome و امکانات آنها (کار عملی: مرتب کردن و ذخیره Favorite در فلش دیسک)
- آشنایی با سرویس های موجود در کتابخانه دانشگاه محل تحصیل شامل دسترسی به مجلات داخلی و خارجی و نرم افزار جامع
- آشنایی با ناشرین مانند Elsevier, EBSCO, Wiley, Springer
- آشنایی با بانک ها و منابع اطلاعاتی Web of Science, Science, Scopus, proQuest, Biological Abstract و ...
- آشنایی با پایگاه های استنادی
- آشنایی با بانک جامع مقالات پزشکی Medlib, Iranmedex, Irandoc و ...
- روش های جستجو از طریق سرعنوان های موضوعی پزشکی (MeSH)

- آشنایی با معیارهای سنجش مقالات (مانند Citation)، سنجش مجلات (Impact factor) و سنجش نویسندگان (H-index) در بانک های اطلاعات تیریت

- آشنایی با کاربرد DOI

- آشنایی با PubMed و مجموعه ای از مقالات بانک اطلاعاتی مدلاین، بانک ژن، نرم افزارهای آنلاین موجود در آن

- آشنایی با نرم افزار EndNote و ایجاد یک کتابخانه شخصی از منابع بطور عملی

منابع مورد استفاده در این درس:

۱) کتب موجود در زمینه سیستم های اطلاع رسانی پزشکی و نرم افزارهای مرتبط

2. Baker L. Finding Information in Science, Technology and Medicine. Reference Reviews.

3. Finding Information in Science, Technology and Medicine Jill Lambert, Taylor & Francis.

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

- آزمون در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪

- آزمون کتبی پایان نیمسال ۵۰٪

- انجام تکالیف ۱۵٪

- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۰۲

نام درس: اصول منطق و کاربرد آن در پزشکی

پیش نیاز یا همزمان: ندارد

تعداد واحد: ۱ واحد

نوع واحد: نظری

هدف:

آشنایی دانشجویان با مهمترین اصطلاحات دانش منطق و کاربرست قواعد منطقی تعریف و استدلال در پزشکی

شرح درس:

در این درس، دانشجویان رشته طب سنتی ایرانی با دانش منطق و رویکردها و مهمترین مفاهیم آن آشنا شده و قواعد تعریف و استدلال را با نمونه هایی از کاربرست پزشکی آن بررسی خواهند نمود.

رئوس مطالب (۱۷ ساعت نظری)

- چیستی علم منطق و رویکردهای مختلف به آن
- اقسام علم (حضوری، حصولی، تصور، تصدیق ...)
- نگاهی کلی مباحث الفاظ (دلالت و اقسام آن، اقسام لفظ)
- مفاهیم کلی و نسبت آنها (جزئی و کلی، نسبت های چهارگانه)
- کلیات خمس (ذاتی، عرضی، جنس، نوع، فصل، عرض عام، خاصه)
- نگاهی به منطوق تعریف (حد تام و ناقص، رسم تام و ناقص، ضوابط و قواعد منطقی تعریف)
- نگاهی به منطوق گزاره ها (تقسیمات قضایا، اقسام حمل، قضایای شرطی)
- منطق استدلال و استنتاج (استدلال مباشر، انواع قیاس استثنایی و اقتراعی و استقراء و تمثیل)
- صناعات خمس با تأکید بر دو فن برهان و مغالطه (در همه موارد با ذکر نمونه هایی از دانش پزشکی)

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) منطق (۱) و (۲)، لحد فرامرز قراملکی، انتشارات دانشگاه پیام نور، آخرین چاپ
- ۲) منطق کاربردی، علی اصغر خندان، انتشارات کتاب طه، آخرین چاپ

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

- آزمون در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف و ارائه بحث ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۰۳

نام درس: روش تحقیق در پزشکی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: ندارد

تعداد واحد: ۲ واحد (۱ واحد نظری - ۱ واحد عملی)

نوع واحد: نظری - عملی

هدف:

شناخت روش تحقیق در پزشکی کلاسیک و سنتی و ارائه راهکارهای جدید بر پایه پزشکی ایرانی

رنویس مطالب (۱۷ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی):

نظری:

- آشنایی با مباحث: کلیات تحقیق، تنظیم یک طرح تحقیقاتی (مقدمه، عنوان، بیان مسأله، بررسی متون، اهداف و فرضیات، روش بررسی، متغیرها، نوع مطالعه (غیر مداخله‌ای، اکتشافی، توصیفی، مقایسه‌ای)، نمونه‌گیری، روش جمع‌آوری داده‌ها، روش اجرا، ملاحظات اخلاقی، تجزیه و تحلیل داده‌ها، منابع)، اصول نگارش مقالات (ساختار یک مقاله و انواع آن، تنظیم مقدمه، تنظیم بخش روش‌ها، تنظیم بخش نتایج، تنظیم بخش منابع)، چگونگی نوشتن نامه به سردبیر، چگونگی نوشتن چکیده برای جلسات علمی، چگونگی نوشتن یک متن مروری، نرم افزارهای مربوطه، روش شناسی کارآزمایی‌های بالینی

عملی:

- انجام تمرین‌های عملی با هدایت و نظارت اساتید مربوطه.

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

اصول تهیه پیشنهادیه پروژه‌های پژوهشی، روش شناسی تحقیق، سطح اول، تألیف دکتر لطیف کچکار.

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

- آزمون در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪

- آزمون کتبی و امتیاز کار عملی پایان نیمسال ۵۰٪

- انجام تکالیف ۱۵٪

- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۰۴

نام درس: قرائت و فهم متون پزشکی فارسی و عربی
پیش‌نیاز یا هم‌زمان: ندارد
تعداد واحد: ۲ واحد (۱ واحد نظری - ۲ واحد عملی)
نوع واحد: نظری - عملی

هدف:

فراهم کردن زمینه استقاده آسان از متون طبی قدیمی با کسب مهارت در خواندن متن، تفسیر عبارات و آشنایی با کلمات و اصطلاحات متداول و نیز یافتن توانایی مقابله متون قدیمی و تصحیح آنها، همچنین آماده‌سازی دانش‌جویان برای استفاده از متون طبی عربی مهم و ترجمه آسان آن‌ها با استفاده از کتب لغات و اصطلاحات.

رفوس مطالب (۱۷ ساعت نظری - ۶۸ ساعت عملی):

نظری:

- قرائت متون منتخب طبی فارسی و عربی مربوط به قرون مختلف شامل مقونی از کتب قانون، الشامل، نخیره خوارزمشاهی، الاغراض الطبییه، خلاصه التجارب، تحفه حکیم مومنی، مخزن الادویه، الابنیه، طب یوسفی، میزان الطب، مطلب السؤال تنکابنی، قانونچه، شرح الاسباب
- اصطلاحات طبی موجود در متون مختلف و توضیح آنها
- قرائت بخش‌های مشابه از کتب طبی دیگر به حسب ضرورت
- ترجمه متون بطور کلی

عملی:

- تسلط بر قرائت، ترجمه، به روز رسانی و فهم متون منتخب و یافتن معادل‌های آن در منابع علمی روز

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) درس‌نامه متون فارسی طب سنتی ایران، با نظارت دکتر محسن ناصری (انتشارات طب سنتی ایران)
- ۲) جلد اول از ترجمه قانون در طب، ترجمه و تصحیح علیرضا مسعودی
- ۳) آموزش عربی، صرف و نحو کاربردی در متون طب سنتی؛ دکتر فرزانه غفاری (انتشارات المعی)

شیوه ارزشیابی دانشجو:

- آزمون در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی و شفاهی پایان نیمسال ۵۰٪
- ارائه گزارش کار عملی ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۰۵

نام درس: طب مکمل و فولکلور

پیش نیاز یا هم زمان: ندارد

تعداد واحد: ۲ واحد (۱ واحد نظری - ۱ واحد عملی)

نوع واحد: نظری - عملی

هدف:

آشنایی دانشجویان با شاخه‌های مختلف طب مکمل (Complementary Medicine) در جهان و شناخت اصول و مبانی کاربرد آن‌ها، استراتژی‌های سازمان‌های علمی و جهانی در مورد بهره‌گیری از آن‌ها

رنوس مطالب (۱۷ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی):

نظری:

- اصطلاحات متداول برای طب مکمل و سابقه و تفسیر آن‌ها
- شاخه‌های مختلف طب مکمل مثل طب سوزنی، طب فشاری، هومیوپاتی، کایروپراکتیک، آرومانتراپی، آیورودا، ...
- آشنایی با اصول و نحوه کاربرد طب سوزنی، هومیوپاتی، گل درمانی ...
- ارزیابی منطقی محدوده کاربرد شاخه‌های عمده طب مکمل

عملی:

- گردآوری و تفسیر طب فولکلور مربوط به یکی از نقاط کشور
- تدوین و ارزیابی آن
- گزارش کار عملی

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) مجموعه تک نگاره‌ها (منوگراف‌ها) و اسناد مربوط به طب فولکلور ایران - آخرین انتشار
- ۲) گزارشهای رسمی سایت سازمان جهانی بهداشت و مرکز NCCIII

3-Harrison's Principles of Internal Medicine, 20th Edition (part 10.chapter 314& part 20.chapter 469)

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

-آزمون در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪

-آزمون کتبی و شفاهی و امتیاز کار عملی پایان نیمسال ۵۰٪

-انجام تکالیف ۱۵٪

-حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

دبیرخانه نورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

کد درس: ۰۶

نام درس: تدابیر حفظ الصحة و خود مراقبتی

پیش نیاز یا هم زمان: ندارد

تعداد واحد: ۲ واحد (۱ واحد نظری - ۱ واحد عملی)

نوع واحد: نظری - عملی (در درمانگاه)

هدف:

شناخت راهکارهای علمی و شیوه‌های پیشگیری از بیماری‌ها، حفظ سلامت و ارتقاء آن به تناسب شرایط فردی و محیطی بر اساس طب سنتی ایرانی به منظور انتخاب مناسب‌ترین شیوه‌های ارتقاء سلامت با توجه به شرایط علمی روز

رئوس مطالب: (۱۷ ساعت نظری - ۳۴ ساعت عملی)

- آشنایی با مولفه های اجتماعی موثر بر سلامت
- شش اصل مهم در حفظ سلامتی در طب سنتی ایرانی (سته ضروریه)
- مفهوم سلامت و مشخصه های آن
- تدابیر آب و هوا و اقلیمی
- تدابیر تغذیه و تغذیه در سلامت و بیماری
- حرکت و سکون بدن، ورزش های مختلف، مشیت و مال (دنک و غمز)
- تدابیر مربوط به حالات روحی (حرکات نفسانی)
- تدابیر مربوط به استحمام
- تدابیر مربوط به خواب و بیداری
- تدابیر احتباس و استفراغ
- تدابیر بلوغ و رابطه جنسی
- تدابیر مربوط به زنان باردار، شیرده و اطفال
- تدابیر سالمندان

منبع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۳۲۶ ه. ق.
- ۲) قرابادین کبیر، سید محمد حسین عقیلی علوی شیرازی، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی تهران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی طب اسلامی و حکم: ۱۳۹۲ ه. ش.
- ۳) المختار من الاغذیه، علی بن ابي حزم ابن نفیس، انتشارات نهضة مصر - قاهره مصر، سال ۲۰۰۸ م.

دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

۴) اطعمه (الانغذیه) المرضی، نجیب الدین سمرقندی، تهران: مؤسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل
دانشگاه علوم پزشکی تهران؛ ۱۳۹۰ ه. ش.

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

-آزمون در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪

-آزمون کتبی پایان نیمسال ۵۰٪

-انجام تکالیف ۱۵٪

-حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۰۷

نام درس: امور طبیعی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: ندارد

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

هدف:

شناخت مبانی تئوریک طب سنتی ایرانی و چگونگی تفسیر سلامت، بیماری و شیوه‌های درمانی بر پایه آن

رتوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- تعریف طب و تقسیم بندی آن به طب نظری و عملی و جایگاه امور طبیعی
- امور طبیعی و اهمیت آن در طب سنتی ایرانی
- اصول هفت گانه در طب سنتی ایرانی شامل ارکان، مزجه، اخلاط، اعضاء، ارواح، قوا و افعال

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۴۲۶ هـ ق.
- ۲) طبیعت در پزشکی ایرانی، اسماعیل ناظم، ویرایش ۲، تهران: المعی، ۱۳۹۴.
- ۳) کامل الصناعه الطبيه، علی بن عباس مجوسی، قم: جلال الدین، ۱۳۸۷.
- ۴) منصوری فی الطب، محمد بن زکریا رازی، مترجم: محمد ابراهیم ناگر، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۳۸۷ هـ ش.

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

- آزمون در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

دیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

کد درس: ۰۸

نام درس: سبب شناسی و نشانه شناسی نظری

پیش نیاز یا همزمان: امور طبیعی (کد ۰۷)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

هدف:

شناخت بیماری‌ها، مراحل مختلف سیربیماری‌ها، عوامل و چگونگی بوجود آمدن بیماری‌ها از دیدگاه طب سنتی ایرانی

رئوس مطالب: (۳۴ ساعت نظری)

- تعریف سلامت و بیماری (صحت و مرض)
- اختلال در عملکرد اجزای بدن و انواع آن
- انواع بیماری‌ها شامل مفرد و مرکب
- تعریف سوء مزاج و انواع سوء مزاج
- تعریف سوء هیات ترکیب و انواع آن
- تعریف مرض ترکیب
- تعریف تفرق اتصال و انواع آن
- مراحل زمانی چهارگانه بیماری
- اسباب بیماری
- اصول شش گانه حفظ سلامتی و بازگرداندن سلامتی در صورت بروز بیماری
- یادگیری نحوه تشخیص و ارزیابی نبض
- یادگیری مشخصات ادرار فرد سالم و بیمار
- یادگیری مشخصات مدفوع در فرد سالم و بیمار

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۳۲۶ ه. ق.
- ۲) شرح الاسباب و العلامات، محمد بن علی سعرقندی، شارح: نقیص بن عوض کرمانی، انتشارات المعی، ۱۳۹۲.
- ۳) مفرح القلوب، حکیم محمد اکبر شاه ارزانی دهلوی، انتشارات المعی، ۱۳۹۱.

دیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

- آزمون کتبی و عملی بالینی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪

- آزمون کتبی و عملی بالینی پایان نیمسال ۵۰٪

- انجام تکلیف ۱۵٪

- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۰۹

نام درس: سبب شناسی و نشانه شناسی عملی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: امور طبیعی - سبب شناسی و نشانه شناسی نظری (کد ۰۷ و کد ۰۸)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: عملی

هدف:

توانایی شرح حال گیری، مزاج شناسی و شناخت بیماری‌ها، مراحل مختلف سیر بیماری‌ها، عوامل و چگونگی بوجود آمدن بیماری‌ها از دیدگاه طب سنتی ایرانی

رتوس مطالب: (۶۸ ساعت عملی)

گرفتن شرح حال بیماران و انجام معاینات لازم و بررسی تب، زبان، عرق... ابتدا با بیمار نما و سپس بیماران واقعی در سلامتکده زیر نظر استاد

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۳۳۶ هـ ق.
- ۲) شرح الاسباب و العلامات، محمد بن علی سمرقندی، شارح: نفیس بن عوض کرمانی، انتشارات المعی، ۱۳۹۲.
- ۳) مفرح القلوب، حکیم محمد اکبر شاه ارزانی دهلوی، انتشارات المعی، ۱۳۹۱.

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

- آزمون کتبی و عملی بالینی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی و عملی بالینی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۰

نام درس: مفردات و ترکیبات غذایی و دارویی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: ندارد

تعداد واحد: ۲ واحد (۰/۵ واحد نظری - ۱/۵ واحد عملی)

نوع واحد: نظری - عملی

هدف:

شناخت مفردات (گیاهان) پزشکی متداول در طب سنتی ایرانی

رتوس مطالب: (۹ ساعت نظری - ۵۱ ساعت عملی)

نظری:

- شناخت گیاهان (مفردات) طبی شامل ماهیت، عملکرد و خواص هر یک از آنها
- طبقه‌شناسایی مزاج دواها و غذاها بر اساس تجربه و قیاس
- تهیه دواها در طب سنتی ایرانی و حفظ آنها
- شناخت داروهای ترکیبی (مركبه) شامل: آبن، قرص، اطریفل، ایارج، روغن، بخور، پادزهر، پاشویه، تریاق، جوارش، جواهر سرمه، حفن، حبس، حمل، خضاب، سکنجبین، سفوف، عطسه آور (سعوطات)، سنون، شربت، شیاق، ضماد، طلاء، طیبخ، عطر، عرق، غمره، غرغره، غسل، فتیله، فرزجه، فیروطی، کحل، کمان، لعوق، لخلخه، مغز، معجون، مرهم، مسمن، سمبل، مضمضه، مفر، ملحی، نقرع، نوش دارو.

عملی:

- شناسایی مفردات پزشکی
- مشاهده گیاهان پزشکی و ثبت مشخصات فیزیکی و ارگانولپتیک آنها
- پاکسازی، تهیه، بسته بندی و نگهداری آنها
- تهیه داروهای سنتی قابل نگهداری
- آشنایی با فناوری های نوین داروسازی

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) مخزن الادویه، سید محمد حسین عقیلی علوی شیرازی، مصحح: محمدرضا شمس اردکانی، روحا رحیمی، فاطمه فرجامند، تهران: دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۳۹۰ ه. ش.
- ۲) قرابادین کبیر، سید محمد حسین عقیلی علوی شیرازی، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی تهران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی طب اسلامی و مکمل، ۱۳۹۲ ه. ش.
- ۳) المختار من الاغذیه، علی بن ابراهیم حزم ابن نفیس، انتشارات نهضة مصر - قاهره مصر، سال ۲۰۰۸ م.
- ۴) اطعمه الاغذیه المرضی، نجیب الدین سمرقندی، تهران: موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۳۹۰ ه. ش.

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

- آزمون کتبی و عملی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی و عملی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۱

نام درس: درمان شناسی عمومی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: سبب شناسی و نشانه شناسی عملی (کد ۰۹)

تعداد واحد: ۲ واحد (۰/۵ واحد نظری - ۱/۵ واحد عملی)

نوع واحد: نظری - عملی

هدف:

شناخت شیوه های مختلف درمانی در طب سنتی ایرانی

رئوس مطالب: (۹ ساعت نظری - ۵۱ ساعت عملی)

نظری:

- اصول و مبانی طب سنتی ایرانی در علم معالجات
- اصول تدبیر طبیعت بدن در مقابله با بیماری‌ها
- اصول تدابیر درمانی دارویی
- اصول پاکسازی

عملی:

- آشنایی با روش های درمانی طب سنتی ایرانی بکار رفته برای بیماران

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- (۱) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۴۲۶ ه ق.
- (۲) اکسیر اعظم، محمد اعظم ناظم جهان، تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل؛ ۱۳۸۷ ه ش.
- (۳) طبیعت در پزشکی ایرانی، اسماعیل ناظم، ویرایش ۲، تهران: المعی؛ ۱۳۹۴.
- (۴) خلاصه الحکمه، محمد حسین عقیلی خراسانی شیرازی، انتشارات اسماعیلیان، جلد ۲، ۱۳۸۵

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

- آزمون کتبی و عملی بالینی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی و عملی بالینی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۲

نام درس: درمان شناسی تخصصی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: درمان شناسی عمومی (کد ۱۱)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: عملی

هدف:

شناسایی بیماری‌های قابل درمان با طب سنتی ایرانی و بررسی روش‌های درمانی مناسب برای درمان آن‌ها

رئوس مطالب: (۶۸ ساعت عملی)

- کسب مهارت های بالینی در تشخیص و درمان بیماری های سر و اعصاب، قلب و ریه، شکم و گوارش، کلیه و مجاری ادرار، مفاصل و روماتولوژی، سرطاناتها، پوست و مو، روان، زنان و ناباروری، مردان و جنسی، گوش و حلق و بینی، غدد
- مشاهده و پیگیری سیر درمان بیماران مختلف و بررسی تغییرات مرحله به مرحله در علایم این بیماران تا بهبودی کامل
- گرفتن شرح حال بیمار و تعیین تشخیص افتراقی و تشخیص بیماران سلامتکه زیر نظر استاد

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۳۳۶ ه. ق.
- ۲) کامل الصناعه الطیبیه، علی بن عباس مجوسی، قم: جلال الدین، ۱۳۸۷.
- ۳) اکسیر اعظم، محمد اعظم ناظم جهان، تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل، ۱۳۸۷ ه. ش.
- ۴) طب اکبری، محمد اکبر بن محمد شاه ارضائی، انتشارات قم - جلال الدین، ۱۳۸۷ ه. ش.

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

- آزمون کتبی و عملی بالینی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی و عملی بالینی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۳

نام درس: اعمال یدّاوی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: درمان شناسی عمومی (کد ۱۱)

تعداد واحد: ۲ واحد (۵/۰) واحد نظری - ۱/۵ واحد عملی

نوع واحد نظری - عملی

هدف:

آموزش شیوه انجام اعمال یدّاوی متداول در طب سنتی و موارد کاربرد آنها

رتوس مطالب (۹ ساعت نظری - ۵۱ ساعت عملی)

نظری:

- جایگاه و اهمیت اعمال یدّاوی در شیوه‌های درمانی طب سنتی ایرانی
- انواع اعمال یدّاوی شامل غمز، نلکه، قصد، کی، فیشتر زدن، جا انداختن در رفتگی‌ها، برخورد با شکستگی‌ها.
- هشدارهای پزشکی در مورد اعمال یدّاوی
- دامنه کاربرد اعمال یدّاوی و بررسی اثر آنها
- استفاده از وسایل کمکی در انجام اعمال یدّاوی

عملی:

انجام اعمال یدّاوی ابتدا با استفاده از مولاژ مناسب و سپس انجام آنها روی بیماران با نظارت استاد.

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) کامل الصناعه الطبیه، علی بن عباس مجوسی، قم: جلال الدین: ۱۳۸۷.
- ۲) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۳۲۶ هـ ق.
- ۳) اکسیر اعظم، محمد اعظم ناظم جهان، تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل: ۱۳۸۷ هـ ش.
- ۴) طب اکبری، محمد اکبر بن محمد شاه ارزانی، انتشارات قم - جلال الدین: ۱۳۸۷ هـ ش.

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

- آزمون کتبی و عملی بالینی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی و عملی بالینی پایان ترمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۴

نام درس: کارورزی ۱ (ترم ۲)

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: درمان شناسی تخصصی - اعمال یداوی (کد ۱۲ و کد ۱۳)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: کارورزی

هدف:

ارتقاء آگاهی‌های علمی و تجربی و مهارت‌های پزشکی به منظور تامین، حفظ و ارتقاء سلامت افراد و جامعه و نیز انجام معاینات کامل، تشخیص بیماری‌ها، تجویز روش‌های درمانی مناسب و انتخاب مناسب‌ترین شیوه‌های درمانی برای بیماران یا رعایت مصالح آن‌ها، پیشرفت‌های علمی روز و همچنین تهیه داروهای ترکیبی (در صورت لزوم) زیر نظر اساتید مربوط.

رنوس مطالب: (۱۳۶ ساعت کارورزی)

یادگیری، تمرین و انجام کارهای عملی در زمینه حفظ الصحة، تشخیص بیماری‌ها، درمان آن‌ها در مراکز درمانی واجد شرایط زیر نظر اساتید.

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) کامل الصناعه الطیبه، علی بن عباس مجوسی، قم: جلال الدین، ۱۳۸۷.
- ۲) القاتون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۳۲۴ هـ ق.
- ۳) اکسیر اعظم، محمد اعظم ناظم جهان، تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل، ۱۳۸۷ هـ ش.
- ۴) طب اکبری، محمد اکبر بن محمد شاه ارزانی، انتشارات قم - جلال الدین، ۱۳۸۷ هـ ش.

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

- آزمون عملی بالینی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون عملی بالینی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۵

نام درس: کارورزی ۲

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: کارورزی ۱ کد ۱۴

تعداد واحد: ۶ واحد

نوع واحد: کارورزی

هدف:

ارتقاء آگاهی‌های علمی و تجربی و مهارت‌های پزشکی به منظور تامین، حفظ و ارتقاء سلامت افراد و جامعه و نیز انجام معاینات کامل، تشخیص بیماری‌ها، تجویز روش‌های درمانی مناسب و انتخاب مناسب‌ترین شیوه‌های درمانی برای بیماران با رعایت مصالح آن‌ها، پیشرفت‌های علمی روز و همچنین تهیه داروهای ترکیبی (در صورت لزوم) زیر نظر اساتید مربوط.

رنوس مطالب: (۴۰۸ ساعت کارورزی)

یادگیری، تمرین و انجام مستقل کارهای عملی در زمینه حفظ الصحة، تشخیص بیماری‌ها، درمان آن‌ها در مراکز درمانی واجد شرایط زیر نظر اساتید.

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) کامل الصناعه الطبيه، علی بن عباس مجوسی، قم: جلال الدین، ۱۳۸۷.
- ۲) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۴۲۶ هـ ق.
- ۳) اکسیر اعظم، محمد اعظم ناظم جهان، تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل، ۱۳۸۷ هـ ش.
- ۴) طب اکبری، محمد اکبر بن محمد شاه ارضانی، انتشارات قم - جلال الدین، ۱۳۸۷ هـ ش.

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

- آزمون عملی بالینی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون عملی بالینی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۶

نام درس: پایان نامه

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: -

تعداد واحد: ۱۸ واحد

نوع واحد: -

هدف:

طراحی و اجرای یک پروژه تحقیقاتی مرتبط با موضوعات طب سنتی ایرانی

شرح درس:

دانشجویان باید مطابق آئین نامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD) مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی به تحقیق بپردازند.

الزامات و توضیحات ضروری:

- دانشجوی، با راهنمایی اعضای هیات علمی متخصص طب سنتی ایرانی، عنوان پایان نامه خود را مشخص می‌نماید.
- پیشنهاد می‌شود علاوه بر معرفی استاد راهنما و مشاور از میان متخصصان طب سنتی ایرانی و داروسازی سنتی، از اساتید سایر رشته های علوم پایه یا علوم پزشکی به عنوان استاد راهنمای دوم یا استاد مشاور استفاده شود.
- انتخاب استادان راهنما و مشاور و تعداد آنها مطابق آئین نامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD) مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشد.

منابع اصلی درس:

یا نظر اساتید مربوط

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

مطابق آئین نامه آموزشی دوره دکتری تخصصی (PhD) مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی می باشد.

کد درس: ۱۷

نام درس: دلک و غمز (ماساژ)

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: اعمال یداری (کد ۱۳)

تعداد واحد: ۲ واحد (۰/۵ واحد نظری - ۱/۵ واحد عملی)

نوع واحد: نظری - عملی

هدف:

آماده سازی دانشجویان برای انجام شیوه‌های سنتی و نوین ماساژ درمانی و آگاه‌سازی آنان از موارد کاربرد موثر و ارزیابی میزان تاثیر، عوارض و تداخلات و منع استفاده این شیوه‌های درمانی

رتوس مطالب (۹ ساعت نظری - ۵۱ ساعت عملی)

نظری:

- دلک، غمز و ماساژ در طب سنتی ایرانی و ارائه نمونه‌های آن
- ماساژ درمانی در طب کلاسیک و مکمل و موارد کاربرد آن
- امکان ارتقاء کیفی شیوه‌های ماساژ درمانی طب سنتی ایرانی با بهره‌گیری از دانش روز و فناوری در دسترس

عملی:

- انجام انواع روش‌های دلک، غمز و ماساژ درمانی روی مولاژ و بیماران

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) کامل الصناعه الطبیه، علی بن عباس مجوسی، قم: جلال الدین، ۱۴۸۷.
- ۲) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۴۲۶ هـ ق.
- ۳) اکسیر اعظم، محمد اعظم ناظم جهان، تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل، ۱۳۸۷ هـ ش.
- ۴) گزارشهای رسمی سایت سازمان جهانی بهداشت و مرکز NCCIII و سایر منابع معتبر ماساژ در پزشکی رایج

شیوه ارزشیابی دانشجویان:

- آزمون کتبی و عملی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی و عملی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۸

نام درس: تغذیه اختصاصی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: ندارد

تعداد واحد: ۲ واحد (۱ واحد نظری - ۱ واحد عملی)

نوع واحد نظری - عملی

هدف:

کسب توانایی‌های علمی و عملی برای انتخاب و فرمولاسیون انواع مواد غذایی، خوراکی‌ها و نوشیدنی‌های متداول در طب سنتی ایرانی و آشنایی با اصول و جبهانی تدابیر غذا درمانی

رفوس مطالب (۱۷ ساعت نظری - ۳۲ ساعت عملی)

نظری:

- تغذیه در سلامت و بیماری
- نقد و بررسی غذا درمانی در طب سنتی ایرانی و طب کلاسیک بر اساس دانش جدید و قدیم
- انواع غذاهای رژیمی در طب سنتی ایرانی و شیوه تهیه آنها و اثرات درمانی
- نوشیدنی‌های متداول در طب سنتی ایرانی و شیوه تهیه آنها و اثرات درمانی
- ملاحظات بهداشتی در تهیه، طبخ و نگهداری مواد غذایی با بهره‌گیری از دانش روز
- بررسی راهکارهای نوین در تولید صنعتی غذاهای رژیمی سنتی

عملی:

- ارزیابی شیوه‌های مختلف آماده‌سازی، طبخ و نگهداری مواد غذایی
- انجام عملی دستورالعمل‌های تهیه غذاهای خاص بیماران

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) اطعمه (الغذیه) المرضی، نجیب الدین سمرقندی، تهران: موسسه مطالعات تاریخ پزشکی، طب اسلامی و مکمل دانشگاه علوم پزشکی تهران؛ ۱۳۹۰ ه. ش.
- ۲) مخزن الادویه، سید محمد حسین عقیلی علوی شیرازی، مصحح: محمدرضا شمس اردکانی، روجا رحیمی، فاطمه فرجامند، تهران: دانشگاه علوم پزشکی تهران؛ ۱۳۹۰ ه. ش.
- ۳) قرابادین کبیر، سید محمد حسین عقیلی علوی شیرازی، تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی تهران - موسسه مطالعات تاریخ پزشکی طب اسلامی و مکمل؛ ۱۳۹۲ ه. ش.
- ۴) المختار من الاغذیه، علی بن ابی حزم ابن نفیس، انتشارات نهضة مصر - قاهره مصر، سال ۲۰۰۸ م.

دیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

شیوه ارزیابی دانشجوی:

-آزمون کتبی و عملی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪

-آزمون کتبی و عملی پایان نیمسال ۵۰٪

-انجام تکالیف ۱۵٪

-حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

کد درس: ۱۹

نام درس: اعمال یداوی تخصصی

پیش‌نیاز یا هم‌زمان: درمان شناسی تخصصی - اعمال یداوی (کد ۱۲ و کد ۱۳)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: عملی

هدف:

توانایی انجام اعمال یداوی در طب سنتی و موارد کاربرد آن‌ها در درمان بیماریها

رتبوس مطالب (۶۸ ساعت عملی)

عملی:

تشخیص و تجویز اعمال یداوی متناسب با نوع بیماری

انجام اعمال یداوی مناسب بر روی بیماران ابتدا با نظارت استاد و یا مستقل.

منابع اصلی درس: (آخرین چاپ)

- ۱) القانون فی الطب، حسین بن عبدالله ابن سینا، انتشارات دار احیاء التراث العربی - بیروت لبنان، جلد ۱، سال ۱۳۳۶ هـ ق.
- ۲) خلاصه الحکمه، محمد حسین عقیلی خراسانی شیرازی، انتشارات اسماعیلیان، جلد ۲، ۱۳۸۵
- ۳) اعمال یداوی (مجموعه ۳ جلدی)، حوریه محمدی کتاری، غلامرضا کورده‌افشاری، انتشارات یاقوت، چاپ دوم ۱۳۹۷

شیوه ارزشیابی دانشجوی:

- آزمون کتبی و عملی در طول نیمسال تحصیلی ۲۵٪
- آزمون کتبی و عملی پایان نیمسال ۵۰٪
- انجام تکالیف ۱۵٪
- حضور و شرکت فعال در کلاس ۱۰٪

فصل چهارم
استانداردهای برنامه آموزشی
رشته طب سنتی ایرانی در
مقطع دکتری تخصصی (Ph.D.)

استانداردهای برنامه آموزشی

موارد زیر، حداقل موضوعاتی هستند که بایستی در فرایند ارزیابی برنامه های آموزشی توسط ارزیابان مورد بررسی قرار گیرند:

- * ضروری است، دوره، فضاها و امکانات آموزشی عمومی مورد نیاز از قبیل: کلاس درس اختصاصی، سالن کنفرانس، قفسه اختصاصی کتاب در گروه، کتابخانه عمومی، مرکز کامپیوتر مجهز به اینترنت با سرعت کافی و نرم افزارهای اختصاصی، وب سایت اختصاصی گروه و سیستم بایگانی آموزشی را در اختیار داشته باشد.
- * ضروری است، گروه آموزشی، فضاهای اختصاصی مورد نیاز، شامل: آزمایشگاه های اختصاصی، عرصه های بیمارستانی و اجتماعی را براساس مفاد مندرج در برنامه آموزشی در اختیار فراگیران قرار دهد.
- * ضروری است، دپارتمان آموزشی، فضاهای رفاهی و فرهنگی مورد نیاز، شامل: اتاق استادان، اتاق دانشجویان، سلف سرویس، نمازخانه، خوابگاه و امکانات فرهنگی ورزشی را در اختیار برنامه قرار دهد.
- * ضروری است که عرصه های آموزشی خارج دپارتمان دوره های چرخشی، مورد تایید قطعی گروه ارزیابان باشند.
- * ضروری است، جمعیت ها و مواد اختصاصی مورد نیاز برای آموزش شامل: بیمار، تخت فعال بیمارستانی، نمونه های آزمایشگاهی، نمونه های غذایی، دارویی یا آرایشی برحسب نیاز برنامه آموزشی به تعداد کافی و تنوع قابل قبول از نظر ارزیابان در دسترس فراگیران قرار داشته باشد.
- * ضروری است، تجهیزات سرمایه ای و مصرفی مورد نیاز مندرج در برنامه در اختیار سنجیان برنامه قرار گرفته باشد و کیفیت آن ها نیز، مورد تایید گروه ارزیاب باشد.
- * ضروری است، امکانات لازم برای تعریفات آموزشی و انجام پژوهش های مرتبط، متناسب با رشته مورد ارزیابی در دسترس هیئت علمی و فراگیران قرار داشته باشد و این امر، مورد تایید ارزیابان قرار گیرد.
- * ضروری است، دپارتمان آموزشی مورد ارزیابی، هیئت علمی مورد نیاز را بر اساس موارد مندرج در برنامه آموزشی و مصوبات شورای گسترش در اختیار داشته باشد و مستندات آن در اختیار گروه ارزیاب قرار گیرد.
- * ضروری است، دپارتمان آموزشی برای تربیت فراگیران دوره، کارکنان دوره دیده مورد نیاز را طبق آنچه در برنامه آموزشی آمده است، در اختیار داشته باشد.
- * ضرورت دارد که برنامه آموزشی (Curriculum) در دسترس تمام مخاطبین قرار گرفته باشد.
- * ضروری است، آیین نامه ها، دستورالعمل ها، کایدلاین ها، قوانین و مقررات آموزشی در دسترس همه مخاطبین قرار داشته باشد و فراگیران در ابتدای دوره، در مورد آنها توجیه شده باشند و مستندات آن در اختیار ارزیابان قرار گیرد.
- * ضروری است که منابع درسی اعم از کتب و مجلات مورد نیاز فراگیران و اعضای هیات علمی، در قفسه کتاب گروه آموزشی در دسترس باشند.
- * ضروری است که فراگیران در طول هفته، طبق تعداد روزهای مندرج در قوانین جاری در محل کار خود حضور فعال داشته، وظایف خود را تحت نظر استادان یا فراگیران ارشد انجام دهند و برنامه هفتگی یا ماهانه گروه در دسترس باشد.
- * ضروری است، محتوای برنامه کلاس های نظری، حداقل در ۸۰٪ موضوعات با جدول دروس مندرج در برنامه آموزشی انطباق داشته باشد.

- * ضروری است، فراگیران، طبق برنامه تنظیمی گروه، در کلیه برنامه های آموزشی و پژوهشی گروه، مانند کنفرانس های درون گروهی، سمینار ها، کارهای عملی، کارهای پژوهشی و آموزش رده های پایین تر حضور فعال داشته باشند و مستندات آن در اختیار ارزیابان قرار داده شود.
- * ضروری است، فرایند مهارت آموزی در دوره، مورد رضایت نسبی فراگیران و تایید ارزیابان قرار گیرد.
- * ضروری است، مقررات پوشش (Dress code) در شروع دوره به فراگیران اطلاع رسانی شود و برای پایش آن، مکانیسم های اجرایی مناسب و مورد تایید ارزیابان در بهارستان وجود داشته باشد.
- * ضروری است، فراگیران از کدهای اخلاقی مندرج در کوریکولوم آگاه باشند و به آن عمل نمایند و عمل آنها مورد تایید ارزیابان قرار گیرد.
- * ضروری است، در گروه آموزشی برای کلیه فراگیران کارپوشه آموزشی (Portfolio) تشکیل شود و نتایج ارزیابی ها، گواهی های فعالیت های آموزشی، داخل و خارج از گروه آموزشی، تشویقات، تذکرات و مستندات ضروری دیگر در آن نگهداری شود.
- * ضروری است، فراگیران کارنامهی (Log book) قابل قبولی، منطبق با توانمندی های عمومی و اختصاصی مندرج در برنامه مورد ارزیابی در اختیار داشته باشند.
- * ضروری است، فراگیران بر حسب نیمسال تحصیلی، مهارت های مداخله ای اختصاصی لازم را براساس موارد مندرج در برنامه انجام داده باشند و در کارنامهی خود ثبت نموده و به امضای استادان ناظر رسانده باشند.
- * ضروری است، کارنامه به طور مستمر توسط فراگیران تکمیل و توسط استادان مربوطه پایش و نظارت شود و باز خورد مکتوب لازم به آنها ارائه گردد.
- * ضروری است، فراگیران در طول دوره خود، در برنامه های پژوهشی گروه علمی مشارکت داشته باشند و مستندات آن در دسترس باشد.
- * ضروری است، فراگیران بر حسب سال تحصیلی، واحدهای خارج از گروه آموزشی را (در صورت وجود) گذرانده و از مسئول عرصه مربوطه گواهی دریافت نموده باشند و مستندات آن به رویت گروه ارزیاب رسانده شود.
- * ضروری است، بین گروه آموزشی اصلی و دیگر گروه های آموزشی همکاری های علمی بین رشته ای از قبل پایش بینی شده و برنامه ریزی شده وجود داشته باشد و مستنداتی که مبین این همکاری ها باشند، در دسترس باشد.
- * ضروری است، در آموزش های حداقل از 70٪ روش ها و فنون آموزشی مندرج در برنامه، استفاده شود.
- * ضروری است، فراگیران در طول دوره خود به روش های مندرج در برنامه، مورد ارزیابی قرار گیرند و مستندات آن به گروه ارزیاب ارائه شود.
- * ضروری است، دانشگاه یا مراکز آموزشی مورد ارزیابی، واجد ملاک های مندرج در برنامه آموزشی باشند.

فصل پنجم
ارزشیابی برنامه آموزشی
رشته طب سنتی ایرانی در
مقطع دکتری تخصصی (Ph.D.)

ارزشیابی برنامه
(Program Evaluation)

نحوه ارزشیابی تکوینی برنامه:

برای ارزشیابی تکوینی میزان مراعات برنامه مصوب در طی ارائه دوره و مشکلات احتمالی ناشی از آن بررسی شده و بر اساس آن اقدامات لازم برای اصلاح برنامه از طرف هیات ممیته پیش بینی و اتخاذ خواهد شد. ارزشیابی تک تک دروس نیز با استفاده از چک لیست‌های ویژه و فرآیند مصوب هیات ممیته و ارزشیابی انجام خواهد گرفت. پس از ارائه یک دوره کامل علاوه بر مرور نتایج ارزشیابی تکوینی میزان حصول اهداف دوره و اشکالات احتمالی در حصول به اهداف بررسی خواهد شد تا با بهره‌گیری از آن قضاوت در مورد موفقیت برنامه و تصمیم‌گیری برای بهبود برنامه در دوره‌های بعدی انجام شود.

شرایط ارزشیابی نهایی برنامه:

این برنامه در شرایط زیر ارزشیابی خواهد شد:

- ۱- گذشت ۲ سال از اجرای برنامه
- ۲- تغییرات عمده فناوری که نیاز به بازنگری برنامه را مسجل کند
- ۳- تصمیم سیاستگذاران اصلی مرتبط با برنامه

شاخص‌های ارزشیابی برنامه:

شاخص:

معیار:

- میزان رضایت دانش‌آموختگان از برنامه: ۷۵ درصد
- میزان رضایت اعضای هیات علمی از برنامه: ۷۵ درصد
- میزان رضایت مدیران نظام سلامت از نتایج برنامه: ۷۵ درصد
- میزان برآورد نیازها و رفع مشکلات سلامت توسط دانش‌آموختگان رشته: طبق نظر ارزیابان
- کمیت و کیفیت تولیدات فکری و پژوهشی توسط دانش‌آموختگان رشته: طبق نظر ارزیابان

شیوه ارزشیابی برنامه:

- نظرسنجی از هیات علمی درگیر برنامه، دستیاران و دانش‌آموختگان با پرسشنامه‌های از قبیل بازنگری شدن
- استفاده از پرسشنامه‌های موجود در واحد ارزشیابی و اعتباربخشی دبیرخانه

متولی ارزشیابی برنامه:

- متولی ارزشیابی برنامه، شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی با همکاری گروه تدوین یا بازنگری برنامه و سایر دبیرخانه‌های آموزشی و سایر اعضای هیات علمی می‌باشند.

نحوه بازنگری برنامه

مراحل بازنگری این برنامه به ترتیب زیر است:

- گردآوری اطلاعات حاصل از نظرسنجی، تحقیقات تطبیقی و عرضه‌ای، پیشنهادات و نظرات صاحب‌نظران
- درخواست از دبیرخانه جهت تشکیل کمیته بازنگری برنامه
- شرح اطلاعات گردآوری شده در کمیته بازنگری برنامه
- بازنگری در قسمت‌های مورد نیاز برنامه و ارائه پیش‌نویس برنامه آموزشی بازنگری شده به دبیرخانه شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی

ضمائم

منشور حقوق بیمار در ایران

- ۱- دریافت مطلوب خدمات سلامت حق بیمار است.
 - ارائه خدمات سلامت باید:
    - ۱-۱) شایسته شان و منزلت انسان و با احترام به ارزش‌ها، اعتقادات فرهنگی و مذهبی باشد؛
    - ۱-۲) بر پایه‌ی صداقت، انصاف، ادب و همراه با مهربانی باشد؛
    - ۱-۳) فارغ از هرگونه تبعیض از جمله قومی، فرهنگی، مذهبی، نوع بیماری و جنسیتی باشد؛
    - ۱-۴) بر اساس دانش روز باشد؛
    - ۱-۵) مبتنی بر برتری منافع بیمار باشد؛
    - ۱-۶) در مورد توزیع منابع سلامت مبتنی بر عدالت و اولویت‌های درمانی بیماران باشد؛
    - ۱-۷) مبتنی بر هماهنگی ارکان مراقبت اعم از پیشگیری، تشخیص، درمان و توانبخشی باشد؛
    - ۱-۸) به همراه تأمین کلیه امکانات رفاهی پایه و ضروری و به دور از تحمیل درد و رنج و محدودیت‌های غیرضروری باشد؛
    - ۱-۹) توجه ویژه‌ای به حقوق گروه‌های آسیب پذیر جامعه از جمله کودکان، زنان باردار، سالمندان، بیماران روانی، زندانیان، معلولان ذهنی و جسمی و افراد بدون سرپرست داشته باشد؛
    - ۱-۱۰) در سریع‌ترین زمان ممکن و با احترام به وقت بیمار باشد؛
    - ۱-۱۱) با در نظر گرفتن متغیرهایی چون زبان، سن و جنس گیرندگان خدمت باشد؛
    - ۱-۱۲) در مراقبت‌های ضروری و فوری (اورژانس)، خدمات بدون توجه به تأمین هزینه‌ی آن صورت گیرد. در موارد غیرفوری (الکتیو) بر اساس ضوابط تعریف شده باشد؛
    - ۱-۱۳) در مراقبت‌های ضروری و فوری (اورژانس)، در صورتی که ارائه خدمات مناسب ممکن نباشد، لازم است پس از ارائه‌ی خدمات ضروری و توضیحات لازم، زمینه انتقال بیمار به واحد مجهز فراهم گردد؛
    - ۱-۱۴) در مراحل پایانی حیات که وضعیت بیماری غیر قابل برگشت و مرگ بیمار قریب الوقوع می‌باشد هدف حفظ آسایش وی می‌باشد. منظور از آسایش، کاهش درد و رنج بیمار، توجه به نیازهای روانی، اجتماعی، معنوی و عاطفی وی و خانواده‌اش در زمان اختصار می‌باشد. بیمار در حال اختصار حق دارد در آخرین لحظات زندگی خویش با فردی که می‌خواهد همراه گردد.
- ۲- اطلاعات باید به نحو مطلوب و به میزان کافی در اختیار بیمار قرار گیرد.
    - ۲-۱) محتوای اطلاعات باید شامل موارد ذیل باشد؛
      - ۲-۲-۱) مفاد منشور حقوق بیمار در زمان پذیرش؛
      - ۲-۱-۲) ضوابط و هزینه‌های قابل پیش بینی بیمارستان اعم از خدمات درمانی و غیردرمانی و ضوابط بیمه و معرفی سیستم‌های حمایتی در زمان پذیرش؛
      - ۲-۱-۳) نام، مسئولیت و رتبه‌ی حرفه‌ای اعضای گروه پزشکی مسئول ارائه مراقبت از جمله پزشک، پرستار و دانشجوی و ارتباط حرفه‌ای آن‌ها با یکدیگر؛
      - ۲-۱-۴) روش‌های تشخیصی و درمانی و نقاط ضعف و قوت هر روش و عوارض احتمالی آن، تشخیص بیماری، پیش آگهی و عوارض آن و نیز کلیه‌ی اطلاعات تاثیر گذار در روند تصمیم گیری بیمار؛
      - ۲-۱-۵) نحوه‌ی دسترسی به پزشک معالج و اعضای اصلی گروه پزشکی در طول درمان؛

- ۶-۱-۲) کلیه اقداماتی که ماهیت پژوهشی دارند.
- ۷-۱-۲) ارائه آموزش‌های ضروری برای استمرار درمان؛
- ۲-۲) نحوه ارائه اطلاعات باید به صورت تیل باشد.
- ۱-۲-۲) اطلاعات باید در زمان مناسب و متناسب با شرایط بیمار از جمله اضطراب و درد و ویژگی‌های فردی وی از جمله زبان، تحصیلات و توان درک در اختیار وی قرار گیرد. مگر این که:
- تاخیر در شروع درمان به واسطه ارائه اطلاعات فوق سبب آسیب به بیمار گردد؛ (در این صورت انتقال اطلاعات پس از اقدام ضروری، در اولین زمان مناسب باید انجام شود).
  - بیمار علی‌رغم اطلاع از حق دریافت اطلاعات، از این امر امتناع نماید که در این صورت باید خواست بیمار محترم شمرده شود. مگر اینکه عدم اطلاع بیمار، وی یا سایرین را در معرض خطر جدی قرار دهد؛
- ۲-۲-۲) بیمار می‌تواند به کلیه اطلاعات ثبت شده در پرونده‌ی بالینی خود دسترسی داشته باشد و تصویر آن را دریافت نموده و تصحیح اشتباهات مندرج در آن را درخواست نماید.
- ۳- حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه بیمار در دریافت خدمات سلامت باید محترم شمرده شود.
- ۱-۳) محدوده انتخاب و تصمیم‌گیری درباره موارد ذیل می‌باشد:
- ۱-۱-۳) انتخاب پزشک معالج و مرکز ارائه‌کننده خدمات سلامت در چهارچوب ضوابط؛
- ۲-۱-۳) انتخاب و نظرخواهی از پزشک دوم به عنوان مشاور؛
- ۳-۱-۳) شرکت یا عدم شرکت در هرگونه پژوهش، با اطمینان از اینکه تصمیم‌گیری وی تاثیری در تداوم نحوه دریافت خدمات سلامت خواهد داشت؛
- ۴-۱-۳) قبول یا رد درمان‌های پیشنهادی پس از آگاهی از عوارض احتمالی ناشی از پذیرش یا رد آن مگر در موارد خودکشی یا مواردی که امتناع از درمان شخص دیگری را در معرض خطر جدی قرار می‌دهد؛
- ۵-۱-۳) اعلام نظر قبلی بیمار در مورد اقدامات درمانی آتی در زمانی که بیمار واجد ظرفیت تصمیم‌گیری می‌باشد ثبت و به عنوان راهنمای اقدامات پزشکی در زمان فقدان ظرفیت تصمیم‌گیری وی یا رعایت موازین قانونی منظر ارائه‌کنندگان خدمات سلامت و تصمیم‌گیرنده جایگزین بیمار قرار گیرد.
- ۲-۳) شرایط انتخاب و تصمیم‌گیری شامل موارد ذیل می‌باشد:
- ۱-۲-۳) انتخاب و تصمیم‌گیری بیمار باید آزادانه و آگاهانه، مبتنی بر دریافت اطلاعات کافی و جامع (مذکور در بند دوم) باشد؛
- ۲-۲-۳) پس از ارائه اطلاعات، زمان لازم و کافی به بیمار جهت تصمیم‌گیری و انتخاب داده شود.
- ۳- ارائه خدمات سلامت باید مبتنی بر احترام به حریم خصوصی بیمار (حق خلوت) و رعایت اصل رازداری باشد.
- ۱-۴) رعایت اصل رازداری راجع به کلیه اطلاعات مربوط به بیمار الزامی است مگر در مواردی که قانون آن را استثناء کرده باشد؛
- ۲-۴) در کلیه مراحل مراقبت اعم از تشخیصی و درمانی باید به حریم خصوصی بیمار احترام گذاشته شود. ضروری است بدین منظور کلیه امکانات لازم جهت تضمین حریم خصوصی بیمار فراهم گردد؛
- ۳-۴) فقط بیمار و گروه درمانی و افراد مجاز از طرف بیمار و افرادی که به حکم قانون مجاز تلقی می‌شوند می‌توانند به اطلاعات دسترسی داشته باشند.

- ۴-۲) بیمار حق دارد در مراحل تشخیصی از جمله معاینات، فرد معتمد خود را همراه داشته باشد. همراهی یکی از والدین کودک در تمام مراحل درمان حق کودک می باشد مگر اینکه این امر برخلاف ضرورت های پزشکی باشد.
- ۵- دسترسی به نظام کارآمد رسیدگی به شکایات حق بیمار است.
- ۵-۱) هر بیمار حق دارد در صورت ادعای نقض حقوق خود که موضوع این منشور است، بدون اختلال در کیفیت دریافت خدمات سلامت به مقامات ذی صلاح شکایت نماید؛
- ۵-۲) بیماران حق دارند از نحوه رسیدگی و نتایج شکایت خود آگاه شوند؛
- ۵-۳) خسارت ناشی از خطای ارائه کنندگان خدمات سلامت باید پس از رسیدگی و اثبات مطابق مقررات در کوتاه ترین زمان ممکن جبران شود.
- در اجرای مفاد این منشور در صورتی که بیمار به هر دلیلی فاقد ظرفیت تصمیم گیری باشد، اعمال کلیه حقوق بیمار - مذکور در این منشور - بر عهده تصمیم گیرنده ای قانونی جایگزین خواهد بود. البته چنانچه تصمیم گیرنده ای جایگزین بر خلاف نظر پزشک، مانع درمان بیمار شود، پزشک می تواند از طریق مراجع ذیربط درخواست تجدید نظر در تصمیم گیری را بنماید.
- چنانچه بیماری که فاقد ظرفیت کافی برای تصمیم گیری است، اما می تواند در بخشی از روند درمان معقولانه تصمیم بگیرد، باید تصمیم او محترم شمرده شود.

آیین نامه اجرایی پوشش (Dress Code) و اخلاق حرفه ای دانشجویان
در محیط های آزمایشگاهی - بالینی

نحوه پوشش و رفتار تمامی خدمتگزاران در مشاغل گروه علوم پزشکی باید به گونه ای باشد که ضمن حفظ شئون حرفه ای، زمینه را برای ارتباط مناسب و موثر حرفه ای با بیماران، همراهان و همکاران و اطرافیان در محیط های آموزشی فراهم سازد. لذا رعایت مقررات زیر برای کلیه عزیزانی که در محیط های آموزشی بالینی و آزمایشگاهی در حال تحصیل یا ارائه خدمت هستند، اخلاقاً الزامی است.

فصل اول: لباس و نحوه پوشش

لباس دانشجویان جهت ورود به محیط های آموزشی به ویژه محیط های بالینی و آزمایشگاهی باید متحدالشکل بوده و شامل مجموعه ویژگی های زیر باشد:

- روپوش سفید بلند در حد زانو و غیرچسبان با آستین بلند.
- روپوش باید دارای آرم دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مربوطه باشد.
- تمامی دکمه های روپوش باید در تمام مدت حضور در محیط های آموزشی بطور کامل بسته باشد.
- استفاده از کارت شناسایی معتبر عکس دار جاری (حرف اول نام، نام خانوادگی، عنوان، نام دانشکده و نام رشته) بر روی پوشش، در ناحیه سینه سمت چپ در تمام مدت حضور در محیط های آموزشی الزامی می باشد.
- دانشجویان خاتم باید تمامی سر، گردن، نواحی زیر گردن و موها را با پوشش مناسب بپوشانند.
- شلوار باید بلند، متعارف، ساده و غیرچسبان باشد. استفاده از شلوارهای جین پاره و نظایر آن در شان حرف پزشکی نیست.
- پوشیدن جوراب ساده که تمامی پا و ساق پا را بپوشاند ضروری است.
- پوشیدن جوراب های توری و یا دارای تزیینات ممنوع است.
- کفش باید راحت و مناسب بوده، هنگام راه رفتن صدا نداشته باشد.
- روپوش، لباس و کفش باید راحت، تمیز، مرتب و در حد متعارف باشد و نباید دارای رنگهای تند و زننده نامتعارف باشد.
- استفاده از نشانه ای نامربوط به حرفه پزشکی و آویختن آن به روپوش، شلوار و کفش ممنوع می باشد.
- استفاده و در معرض دید قرار دادن هرگونه انگشت، دستبند، گردن بند و گوشواره (به جز حلقه ازدواج) در محیط های آموزشی ممنوع می باشد.
- استفاده از دمپایی و صندل در محیط های آموزشی بجز اتاق عمل و اتاق زایمان ممنوع می باشد.

فصل دوم: بهداشت فردی و موازین آرایش در محیط های آموزشی کشور

- وابستگی به حرف پزشکی الگوهای نظافت و بهداشت فردی هستند. لذا بدون تردید تمیزی ظاهر و بهداشت در محیط های آموزشی علوم پزشکی از ضروریات است.
- ناخن ها باید کوتاه و تمیز باشد. آرایش ناخن ها با لاک و برچسب های ناخن در هر شکلی ممنوع است. استفاده از ناخن های مصنوعی و ناخن بلند موجب افزایش شانس انتقال عفونت و احتمال آسیب به دیگران و تجهیزات پزشکی می باشد.
- آرایش سر و صورت به صورت غیرمتعارف و دور از شأن حرفه پزشکی ممنوع می باشد.
- نمایان نمودن هرگونه آرایش بصورت تاتو و با استفاده از حلقه یا نگین در بینی یا هر قسمت از دستها و صورت ممنوع است.
- استفاده از اودکلن و عطرهای با بوی تند و حساسیت زا در محیط های آموزشی ممنوع است.

فصل سوم: موازین رفتار دانشجویان در محیط های آموزش پزشکی

- رعایت اصول اخلاق حرفه ای، تواضع و فروتنی در برخورد با بیماران، همراهان، بیماران، اسنادیان، دانشجویان و کارکنان الزامی است.
- صحبت کردن در محیط های آموزشی باید به آرامی و با ادب همراه باشد و هرگونه ایجاد سر و صدای بلند و یا بر زبان راندن کلمات که در شان حرفه پزشکی نیست، ممنوع است.
- استعمال دخانیات در کلیه زمان های حضور فرد در محیط های آموزشی، ممنوع می باشد.
- جویدن آدامش و نظایر آن در آزمایشگاه ها، سالن کنفرانس، راند بیماران و در حضور اساتید، کارکنان و بیماران ممنوع می باشد.
- در زمان حضور در کلاس ها، آزمایشگاه ها و راند بیماران، تلفن همراه باید خاموش بوده و در سایر زمان ها، استفاده از آن به حد ضرورت کاهش یابد.
- هرگونه بحث و شوخی در مکان های عمومی مرتبط نظیر آسانسور، کافی شاپ و رستوران ممنوع می باشد.

فصل چهارم: نظارت بر اجرا و پیگیری موارد تخلف آئین نامه

- نظارت بر رعایت اصول این آئین نامه در بیمارستان های آموزشی و سایر محیط های آموزشی علوم پزشکی بالینی بر عهده معاون آموزشی بیمارستان، مدیر گروه، رئیس بخش و کارشناس آموزشی و دانشجویی واحد مربوطه می باشد.
- افرادی که اخلاق حرفه ای و اصول این آئین نامه را رعایت ننمایند، ابتدا تذکر داده می شود و در صورت انجام تکلیف به شورای انضباطی دانشجویان ارجاع داده می شوند.

مقررات کار با حیوانات آزمایشگاهی

حیوانات نقش بسیار مهمی در ارتقاء و گسترش تحقیقات علوم پزشکی داشته و مبنای اخلاقی و تعالیم ادیان الهی حکم می کند که به رعایت حقوق آنها پایبند باشیم. بر این اساس محققین باید در پژوهش هایی که بر روی حیوانات انجام می دهند، ملزم به رعایت اصول اخلاقی مربوطه باشند. به همین علت نیز بر اساس مصوبات کمیسیون نشریات، تذکره کمیته اخلاق در مقالات پژوهشی ارسالی به نشریات علمی الزامی می باشد. ذیلاً به اصول و مقررات کار با حیوانات آزمایشگاهی اشاره می شود:

- فضا و ساختمان نگهداری دارای اسکانات لازم برای سلامت حیوانات باشد.
- قبل از ورود حیوانات، بر اساس نوع و گونه، شرایط لازم برای نگهداری آنها فراهم باشد.
- قفس ها، دیوار، کف و سایر بخش های ساختمانی قابل شستشو و قابل ضدعفونی کردن باشند.
- در فضای بسته شرایط لازم از نظر نور، اکسیژن، رطوبت و دما فراهم شود.
- فضا و قفس با گونه حیوان متناسب باشد.
- قفس ها امکان استراحت حیوان را داشته باشند.
- در حمل و نقل حیوان، شرایط حرارت و برودت، نور و هوای تنفسی از محل خرید تا محل نایم حیوان فراهم باشد.
- وسیله نقلیه حمل حیوان، دارای شرایط مناسب بوده و مجوز لازم را داشته باشد.
- سلامت حیوان، توسط فرد تحویل گیرنده کنترل شود.
- قرنطینه حیوان تازه وارد شده، رعایت گردد.
- حیوانات در مجاورت حیوانات شکارچی خود قرار نگیرند.
- قفس ها در معرض دید فرد مراقب باشند.
- امکان فرار حیوان از قفس وجود نداشته باشد.
- صداهای اضافی که باعث آزار حیوان می شوند از محیط حذف شود.
- امکان آسیب و جراحت حیوان در اثر جابجایی وجود نداشته باشد.
- بستر و محل استراحت حیوان بصورت منظم تمیز گردد.
- فضای نگهداری باید به طور پیوسته شستشو و ضدعفونی شود.
- برای تمیز کردن محیط و سالم سازی وسایل کار، از مواد ضدعفونی کننده استاندارد استفاده شود.
- غذا و آب مصرفی حیوان مناسب و بهداشتی باشد.

- تهویه و تخلیه فضولات به طور پیوسته انجام شود به نحوی که بوی آزاردهنده و امکان آلرژی زایی و انتقال بیماری به کارکنان، همچنین حیوانات آزمایشگاهی وجود نداشته باشد.
- فضای مناسب برای دفع اجساد و لاشه حیوانات وجود داشته باشند.
- فضای کافی، راحت و بهداشتی برای پرسنل اداری، تکنسین ها و مراقبین وجود داشته باشد.
- در پژوهش ها از حیوانات بیمار یا دارای شرایط ویژه مثل بارداری و شیردهی استفاده نشود.
- قبل از هرگونه اقدام پژوهشی، فرصت لازم برای سازگاری حیوان با محیط و افراد فراهم باشد.
- کارکنان باید آموزش کار با حیوانات را دیده باشند.

شرایط اجرای پژوهش های حیوانی

- گونه خاص حیوانی انتخاب شده برای آزمایش و تحقیق، مناسب باشد.
- حداقل حیوان مورد نیاز برای صحت آماری و حقیقی پژوهشی مورد استفاده قرار گیرد.
- امکان استفاده از برنامه های جایگزینی بهینه به جای استفاده از حیوان وجود نداشته باشد.
- در مراحل مختلف تحقیق و در روش اتلاق حیوان پس از تحقیق، حداقل آزار بکار گرفته شود.
- نتایج باید منجر به ارتقاء سطح سلامت جامعه گردد.

اصول کلی و بنیادهای اندیشه احیاء و کاربرد طب سنتی ایرانی (خلاصه شده)
مرحوم استاد دکتر محمد مهدی اصفهانی

اصل اول: تعهد و پایبندی به تمامی موازین شناخته شده حقوق بیمار و اخلاق پزشکی.

- دریافت مطلوب و محترمانه خدمات سلامت حق بیمار است.
- اطلاع رسانی کافی و ضروری نیز حق بیمار است.
- استقبال از نظارت، انتقاد منطقی و پیشنهادات مسئولین و همکاران.
- مراعات موازین شناخته شده بهداشتی در ابعاد جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی.
- رعایت شئون حرفه پزشکی در محیط کار و جامعه.

اصل دوم: تعهد به فقه پزشکی و رعایت امر و نهی الهی بر اساس آموزه های اسلامی.

- قاعده صمان طیب.
- پرهیز از مجرمات شرعی.

اصل سوم: تعهد و پایبندی به قوانین کشور جمهوری اسلامی ایران.

- تبعیت و هماهنگی با قوانین پزشکی.
- تبعیت از قوانین عمومی و نظر بر روابط خارجی.

اصل چهارم: هماهنگی با نظام ملی سلامت.

اصل پنجم: آموزش مسئولانه در سطوح عمومی و اختصاصی.

- نگاه به مقوله آموزش عمومی (جامعه، بیماران، امراضیای بیمار) با تاکید بر تدبیر حفظ الصحة به عنوان جزء لاینفک خدمات طب سنتی و مشارکت و تلاش در تحقق آن.
- تلاش در جهت تکامل، ارتقاء کیفیت آموزش های اختصاصی طب سنتی.

اصل ششم: پاسداری و بهره گیری از میراث پزشکی ملی-اسلامی.

اصل هفتم: توانی تقدم پیشگیری، تدابیر حفظ الصحة، اصلاح شیوه زندگی بر پایه سته ضروریه، درمان طبیعی و

غذایی، درمان دارویی و سایر شیوه های درمانی.

- اولویت تدابیر صحی در آموزش و ارائه خدمات طب سنتی.
- احیاء ارزشهای اولویت بندی حکماء در عرضه خدمات طب سنتی.

اصل هشتم: تعهد به اجتناب از یکسو نگری و ارجاع بیماران بر اساس انتخاب روشهای موثرتر و مطمئن تر.

اصل نهم: تلاش مداوم در ارتقاء و توسعه علمی و تجربی با بهره گیری از دانش و فناوری پیشروی روز.

اصل دهم: همکاری، همدلی و هم آوایی با حرکت های دلسوزانه قانونمند و خیرخواهانه خدائگر در طب سنتی ایرانی.